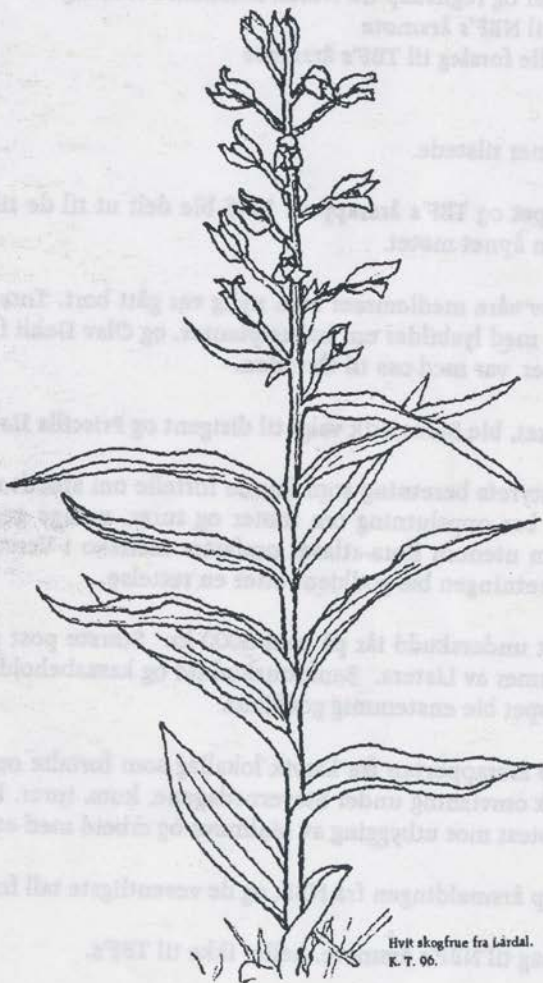
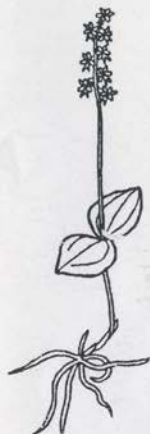

ÅRSRAPPORT

1996

Hvitt skogfrue fra Lårdal.
K. T. 00.

TELEMARK BOTANISKE FORENING

Årsmøtet 1995

Fredag 20. oktober på Dag Bondeheim, Skien
Referent: Priscilla Hansen

Saksliste

1. Valg av dirigent og referent
2. Styrets beretning
3. Regnskap
4. Årsrapport fra NBF Larvik lokallag
5. Meldinger og regnskap fra Norsk Botanisk Forening
6. Forslag til NBF's årsmøte
7. Eventuelle forslag til TBF's årsmøte
8. Valg

Det var 28 medlemmer tilstede.

Sakslisten, regnskapet og TBF's årsrapport 1995 ble delt ut til de tilstedeværende før Bjørn Erik Hålvorsen åpnet møtet.

Vi mintes først to av våre medlemmer som nylig var gått bort, Tore Ouren fra Bergen som har besøkt oss med lysbilder om ballastplanter, og Olav Dehli fra Gran i Oppland som senest i sommer var med oss til Österlen.

Etter forslag fra styret, ble Bjørn Erik valgt til dirigent og Priscilla Hansen til referent.

Priscilla leste opp styrets beretning som kunne fortelle om stabilt medlemstall på ca. 260, stor aktivitet, bra oppslutning om møter og turer, mange gode nyfunn og prosjekter på gang som utenom flora-atlasen omfatter marisko i Versvik og ballastbedet på Mule Varde. Beretningen ble godkjent etter en rettelse.

Regnskapet viste et underskudd i år på over 8000 kr. Største post på utgiftssiden var trykking av to nummer av Listera. Bankinnskuddet og kassabeholdningen var på over 50.000 kr. Regnskapet ble enstemmig godkjent.

Charlotte leste opp årsrapporten fra Larvik lokallag som fortalte om stor aktivitet der også, med botanisk omvisning under Stavernsdagene, kurs, turer, kartlegging av botaniske områder, protest mot utbygging av Malmøya og arbeid med et flora-atlas.

Bjørn Erik leste opp årsmeldingen fra NBF, og de vesentligste tall fra regnskapet.

Det var ingen forslag til NBF's årsmøte, heller ikke til TBF's.

Valgkomitéen hadde ikke hatt noen lett jobb i år, og manglet fremdeles ett styre-medlem, ett medlem til valgkomitéen og to til Listera-komiteén. Tre av disse lyktes det årsmøtet å finne blant dem som var tilstede. Det fjerde medlemmet av Listera-komiteén måtte styret ta stilling til. Den godkjente listen ble som følger:

Styret

Charlotte Bakke	gjenvalg
Målfrid Ergon	ny
Bjørn Lervik	ny
Bjørn Erik Halvorsen	gjenvalg
Olaf Svendsen, kasserer	gjenvalg
Esther Broch, varamedlem	ny

Turkomiitéen

Bjørn Erik Halvorsen, formann	gjenvalg
Harald Stendalen	ny
Kjell Thowsen	gjenvalg

Listera-komiteén

Charlotte Bakke	ny
Priscilla Hansen	gjenvalg
Grethe Stendalen	ny

Revisor

Oddveig Skifjeld	gjenvalg
------------------	----------

Valgkomitéen

Rolf Ergon	gjenvalg
Lise Stokstad	ny
Anne Vinorum	gjenvalg

Årsmøtet ble hevet kl. 1930.

Svalbards flora ved Tormod Risholt

Tormod Risholt har bodd seks år på denne Norges nordligste utpost, og ikveld lot han oss oppleve i bilder et helt år i Svalbards natur fra ankomsten til Longyearbyen - sett fra flyet en liten klynge med bygninger inne i Isfjorden - og et fantastisk flybilde av en av de mange breene ved kysten. Mer enn halvparten av øygruppen er dekket av isbreer.

Mørketiden varer i fire måneder, fra sist i oktober til sist i februar. Husvinduer lyser varme og innbydende i den dystre vinternatten, og trekkhundene ute ligner snøskulpturer i snøfokket. I januar ligger gjennomsnittstemperaturen på minus 20 og i juni på pluss 4. Trekantskilter varsler om isbjørn, og vi opplever én av de ca. 2000 "fast-boende" på øygruppen som vandrer bortover snøen på 60 meters avstand!

Plantene må tilpasse seg harde kår og kort vekstsesong, og plantelivet er for det meste begrenset til kystområdet. Særlig rikt er det der tilgangen på næringsstoffer er stor, som under fuglefjell. Antall arter av frøplanter ligger på over 150, som er forbausende mange sammenlignet med andre områder på disse breddegrader, men en fjerdepart av det antallet vi finner, for eksempel i Troms, åtte-ti breddegrader lengre sør. Gressfamilien står for de mest tallrike artene, og det er disse Svalbardsreinen lever av.

Det begynner å bli grønt i slutten av juni, og høstfargene kommer i august. Rødsildren (*Saxifraga oppositifolia*) kan blomstre allerede i slutten av mai, og vi finner den overalt - i en steinrøys, eller på grussletter som i gode år kan farves helt røde av de små blomstene. Vi så også et bilde av den mer sjeldne albino-varianten. Også fjell-pesterot (*Petasites frigidus*) kan være tidlig ute, men den er mer uregelmessig og blomstrer ikke hvert år.

Plutselig er sommeren over oss for fullt. Fjellsmelle (*Silene acaulis*) vokser i store, tette tuer som konserverer varmen. Innimellom sprer tepper av reinrosor (*Dryas octopetala*) sine lysende hvite blomster over det mørkegrønne bladverket. Snøarens (*Cerastium arcticum*) hvite blomster løftes over tuen på lodne stilker, og alkekonger fyller luften over en bukett med snøsoleie (*Ranunculus nivalis*). Litt senere ser vi soleiebuketten dekket av et lett juli-snøfall!

Polarflokk (*Polemonium boreale*) er ikke vanlig, men rundt Isfjorden sto den tett i tett ved siden av snøarve, et studie i blått og hvitt. Den skjønne rosa ullmyrklegg (*Pedicularis dasyantha*) må vi til Svalbard for å oppleve - den finnes ikke på fastlandet. Den blå østersurten (*Mertensia maritima*) med sine kjøttfulle blader vokser helst lengst nede på stranden. Skjørbuksurtens (*Cochlearia officinalis*) saftige blader har reddet liv til dem som kjente til det rike innholdet av C-vitamin.

Utenom rødsildren, fikk vi se praktfulle bilder av tre sildrearter til: stivsilde (*Saxifraga hieracifolia*), knoppsilde (*S. cernua*) og gulsilde (*S. aizoides*). Blomstene til en klynge med raggmure (*Potentilla hyparctica*) lyser gule som små soler. Den får vi heller ikke se på fastlands-Norge. Derimot kan også vi fryde oss over harerug (*Polygonum viviparum*), fjellsyre (*Oxyria digyna*) og blindurt (*Silene uralensis ssp. apetalata*). Kantlyng (*Cassiope tetragona*) kan vi også oppleve på fastlandet - bare vi drar nordover forbi Saltfjellet, men den nesten hvite arktisløvetann (*Taraxacum arcticum*) var en ny opplevelse for de fleste.

Og det var også "nasjonalblomsten", Svalbardvalmue (*Papaver dahlianum*), den eneste valmuarten på øygruppen, med høyerekord blant plantene der (1100 m.o.h.) De sarte gule blomstene - som også finnes i en nesten hvit variant - dukker opp på de mest ugjestmilde steder, både på berghyller, rasmark og grussletter. En vanskelig slekt på Svalbard er rublom (*Draba sp.*). Det finnes hele tolv arter, noen gule - hvorav vi ble vist en ikke nærmere bestemt art - og noen hvite.

Vi kan også finne sopp - som kanskje de færreste forbinder med disse nordlige breddegrader - til og med spiselige sådanne! Russere fra bebyggelsene Barentsburg og Pyramiden er flinke til å gå ut og sanke sopp. De blir helst værende på øya hele året, mens den norske besetningen har en tilbøyelighet til å søke til varmere strøk om sommeren.

Dvergbjørk (*Betula nana*) er ikke vanlig, og vi finner den bare i et område rundt Isfjorden. Men Svalbard-varianten har en litt annen fason på bladene og vokser litt tettere enn typen vi kjenner fra fastlandsfjellet. "Svalbards skog" kalles musøre (*Salix herbacea*), eller var det kanskje polarvier (*S. polaris*)? Den siste er mere vanlig og når høsten kommer blir den til et rustrødt teppe over sletter og heier.

For nå går året på Svalbard mot slutten og plantene viser tegn på sine forberedelser til den lange vinteren. Polarvierens grønne blader isprenes høstens farver. Men den lille myrsildren (*Saxifraga hirculus*) våger å vifte med sine gule blomster til ut i september.

Bildet av landskapet i høstskrud var så vakkert at det tok nesten pusten fra oss. Et teppe av rustrøde/oransje nyanser bredte seg så langt øyet kunne se - mørkere på slettene men lysere ettersom det kom opp på åssidene - alt under en knallblå himmel som gjenspeilte seg i et lite fjellvann.

Det ble spurt om Svalbard-lyset. Det er noe helt for seg - kanskje forsterker den lave solen alle farver? Foredragsholderen forklarte at skodden om sommeren ofte lå tett om dagen, men forsvant mot kvelden, og at mange av bildene derfor var tatt sent på dagen.

Vinteren var kommet i siste bildet. Snøen på fjellsiden lyste rosa i solens siste stråler. Nede på sletten sto en enslig frøstand, sort mot alt det hvite. Vi var kommet til vegs ende, og skuffelsen var nesten til å ta på. Vi kunne ha ønsket oss en time til med slike bilder. Ikke rart at et par av dem er tatt med i 1989-utgaven av Gjærevoll og Rønnings lille flora! De var et privilegium å få se, og vi takker Tormod Risholt på det varmeste.

Syltetøy med moser.

Ved Bjørn Erik Halvorsen.

Tirsdag 7. november på Skyway i Bamble.
Referent: Charlotte Bakke.

20 medlemmer møtte opp i Mobis kantine denne kvelden for å høre Bjørn Erik gi oss et nærmere innblikk i mosenes "verden", og å få smaksprøver på årets hjemmelagede syltetøy.

Er moser kun noe som er til plage i folks plener? Nei, de utgjør tvertimot en viktig del av naturen. Bjørn Eriks første bilde denne kvelden illustrerte dette; ei li ved Svarteberget som var "grønn" av mose, og som dannet bakgrunn for andre planter.

Men tilbake til dette med "plageånden" i plenen - det dreier seg ofte om arten engkransmose (*Rhytidadelphus squarrosus*).

Kransmosene finnes det mange av, foruten den nevnte, fikk vi også se storkransmose (*R. triquetrus*) og kystkransmose (*R. loreus*). Felles for dem er at de gjerne vokser på kalkholdig grunn. Navnet har de fått fordi de ofte "følger med" når vi plukker våre vårbuketter med hvitveis e.l.

Bjørn Erik ga oss ved hjelp av tegninger mange opplysninger om moser i sin alminnelighet. Vi fikk vite at mosene ikke har røtter; de har istedet rottråder. Disse opptar ikke næring fra underlaget, men tjener som "feste". Ser en på bladene i mikroskop, kan de vise stor variasjon i strukturen. Over bladene rager sporehuset. Det er oppbygningen av det som er bestemmende for hvilken slekt mosen plasseres i. Sporehuset har et lokk med tenner. Tennene regulerer utgangen til sporene, som ligger under lokket. Et "rom" under sporehuset vil etterhvert danne et ganske kraftig trykk, slik at sporene til slutt vil bli "skutt" ut. Som eksempler fikk vi se sporehusene til torvmose (*Sphagnum*) og ugrastvare (*Marchantia polymorpha*).

Den sistnevnte hører med til levermosene. De skiller seg ut fra bladmosene ved at de har en helt annerledes struktur i bladene. Bladlegemet er ofte flatt eller båndformet. Flikvårmose (*Pellia epiphylla*), som vokser i bekkesig i mørk skog, og skjøtmose (*Preissia quadrata*) var andre eksempler på levermoser. Ellers kan de også ligne bladmoser, slik som storhoggtann (*Tritomaria quinquedentata*) og berghin-nemose (*Plagiochila porelloides*).

Bladmosene er oppdelt i grupper. Torvmoser er en, som representant for den fikk vi se furutorvmose (*Sphagnum capillifolium*). Den har rød topp, og vokser gjerne på sva-berg. Av kulemoser så vi eplekulemose (*Bartramia pomiformis*).

Om vinteren fryser mosene til, men de har den egenskapen at når de tiner opp, lever de videre. Hvis de "tørker opp", vil regn få dem til å svulle ut igjen, og de fortsetter sin vekst. Allerede tidlig på våren kan en legge merke til bleikklo (*Drepanocladus uncinatus*), som er vanlig på bergnabber. "Tidlig ute" er også vegmose (*Ceratodon purpureus*), den har tilhold i vegkantene.

Et annet forhold ved mosene, er at enkelte av dem kan spre seg ved hjelp av gro-skåler. Oppi dem ligger det "korn" som faller ut, og det vil utav dem oppstå nye planter. Kystbjørnemose (*Polytrichum formosum*) f.eks. kan formere seg ukjønnnet, og vil etterhvert danne store tuer.

Bjørn Erik tok oss så med på en vandring fra kyst til fjell.

Han hadde vært ved Homborsund og funnet vrangmoser på svabergene. Dette er en spennende gruppe hvor det kan være vanskelig å artsbestemme. Koppervrangmose (*Bryum alpinum*) var "sikker" p.g.a. rødfargen. Gruppen har usedvanlig store blad-celler. Han fant også en annen art; ufsknausing (*Grimmia trichophylla*).

Litt lengre vekk fra kysten hadde han kommet over den lett gjenkjennelige kystjammnemos (*Plagiothecium undulatum*) med sine lyse, kraftige skudd. Og noen nesten kulerunde tuer i skogen viste seg å være blåmose (*Leucobryum glaucum*). De blir nærmest blå ved uttørking. Som representant for gruppen fagermoser fikk vi se krusfagermose (*Plagiomnium undulatum*). Gråmosene er en annen gruppe, som er full av små vorter. Funn av kalkgråmose (*Racomitrium elongatum*) indikerte at her var det berggrunn med kalk. Et beskrivende navn hadde palmemosen (*Climacium dendroides*), som vokste på knauser. Gruppen bjørnemoser er utstyrt med lameller, noe som gjør at de holder godt på fuktighet.

De forskjellige artene vokser gjerne om hverandre, og Bjørn Erik hadde tatt bilde av kystbjørnemose (*Polytrichum formosum*), einerbjørnemose (*P. juniperinum*) og rabbebjørnemose (*P. piliferum*). Nær beslektet er krukkemosene, her fikk vi se dvergekrukkemose (*Pogonatum nanum*) og vegkrukkemose (*P. urnigerum*). En taggmoseart, stortaggmose (*Atrichum undulatum*), hadde som navnet antyder, taggede blader. Kalklommemosen (*Fissidens taxifolius*) hadde en "ekstra" bladflik, det kunne se ut som den hadde en lomme. Sigdmoser er vanlige i "vårt" område. Vi fikk se ribbesigd (*Dicranum scoparium*), blanksigd (*D. majus*) som hører med blant de største sigdmosene, og stubbesigd (*D. montanum*) som vokser på trerøtter. Vi fikk også "stifte bekjentskap" med en lavart, torvmoselav (*Icmadophila ericetorum*). Den er mosenes naturlige fiende, idet den legger seg over dem og kveler dem. Etasjehusmose (*Hylocomium splendens*) er ganske vanlig på "tørre" steder. Den danner etasjer, en ny for hvert år. Til forveksling er den lik stortujamose (*Thuidium tamariscinum*). Fjærmose (*Ptilium crista-castrensis*), med stive blader, og rottehalemose (*Isoetecium alopecuroides*) som vokser utover steingjerder, fikk vi også se.

Noen moser finner seg vel til rette på trestammer, flettemosene er de vanligste. Som vi så hadde matteflette (*Hypnum cupressiforme*) blader som var "flettet". Kryp-silkemose (*Homalothecium sericeum*) holder seg til løvtrær, og ekornmose (*Leucodon sciuroides*) kan minne om ekornhaler. En levermose, hjelmblåremose (*Frullania dilatata*), kan en også finne på trær.

Myrene er tett bevokst med torvmoser (*Sphagnum sp.*). I de "rikeste" myrene finnes stortuffmose (*Cratoneuron commutatum*). Fra Bondal så vi fagerlemenmose (*Tetraplodon mnioides*), en art som vokser utifra kadavre, den er det sjeldnere en støter på. Torvmosene på fjellet et et kapitel for seg idet de danner utrolige fargenyanser. Kildevrangmose (*Bryum weigelii*), som det finnes en del av i Telemark, opptrer i rust-rødt, mens et grønt "innslag" kan være kaldnikkemose (*Pohlia wahlenbergii*). Den siste er voksbelagt, og vanndråper vil legge seg oppå dette grønne "teppet". Bjørn Erik hadde også tatt med bilde av den sjeldne rusttorvmosen (*Sphagnum fuscum*), hvor det vokste dvergtettegras (*Pinguicula villosa*). Fra Siljan så vi parasollmose, også kalt møkkmose (*Splachnum sp.*). Den gror utelukkende på elgekrementer.

Oppigjennom tidene har moser hatt diverse anvendelse. Bråtemose (*Funaria sp.*) gror der hvor det har vært brann. Sporehuset på denne planten vrir seg mot sola, av denne grunn ble den kalt spåmose. De opptil 70 cm lange skuddene til storbjørnemose (*Polytrichum commune*) ga fin fiber, den ble mye brukt til fletting av dørmatter etc. Krusfellmose (*Neckera crispa*) er vanlig i kalkområder, og ble således brukt som kalkindikator. Dens nære slektning, flatfellmose (*Neckera complanata*), ble i bronse- og steinalderen benyttet som tetningsmiddel i båter. Også som isolasjonsmateriale ved lafting har den hatt anvendelse. Torvmosene er utvilsomt de mosene som har hatt størst "nytteverdi" gjennom årene, ofte som jordforbedringsmiddel. De er i stand til å absorbere 16-17 ganger sin egen vekt med vann, og ble i tørket tilstand brukt til sårkompresser. Dette passet de utmerket til, da de også inneholder antiseptiske stoffer.

For noen år siden hadde TBF et mosekurs. Vi fikk se glimt fra kurskveldene på Mule Varde, og fra avslutningsturen til Kungälv med Harry Andersson. Der var det øsregn hele tiden, uten at det så ut til å plage kursdeltakerne noe særlig.

Bjørn Eriks nærbilder av moser viste oss en "verden" mange ikke legger merke til. Men sannsynligheten er stor for at de frammøtte heretter av og til vil se nærmere etter hva de trækker på.

Etter foredraget kom det på bordet vafler og syltetøy av mange slag. Og det var bare til å ta for seg, for medlemmene hadde brakt med seg rikelig av begge deler.

I de beste familier.

Mandag 27. november i Øvre Frednes kulturhus.

Referent: Priscilla Hansen

Dette var bildenes aften for de 18 TB'erne som fant veien til Øvre Frednes denne mørke og gufne kvelden, for så mange flotte blomsterbilder er det sjelden å oppleve på en gang. Kjell var først ute med blomster på trær, så kom Harald med orkidé-familien, og etter kaffe og eplekake viste Kjell bilder først av klokkefamilien, så av leppeblomstfamilien.

Trær - ved Kjell Thowsen

Kjell hadde først tenkt å ta for seg noen av de små familiene i Lid - de som er representert med bare én eller noen ganske få arter i Norden. Men det viste seg snart at mange av disse artene var trær, og dermed ble dette en kavalkade med bilder av blomstene - og til dels også fruktene - på disse plantene, som vi oppdager når vi løfter blikket fra bakken hvor det som regel er festet! Der hvor hann- og hunnblomstene var forskjellige kunne han vise bilder av begge. Og for å sette det hele i perspektiv, viste han også noen oversiktsbilder: en gammel mosekledd granskog, en død furu alene på en åstopp, ragende opp mot en stålgrå himmel, svartor i silhuett mot havet på Jomfruland, eller en gren med gråorrakler som speilet seg i et mørkt skogstjern. Han begynte med de tre bartrefamiliene:

1) Furufamilien - først vanlig gran, med sine store rødlige og kongleaktige hunnblomster og mindre hannblomster, så europesk lerk, med både hann- og hunnblomster (hvor mange av oss hadde lagt merke til disse?) så vanlig furu, sammen med buskfuru, og en ikke bestemt variant på toppen av Svarteberget.

2) Sypressfamilien - representert ved einer, med sine grønne hunnblomster.

3) Barlindfamilien - med vår eneste art, barlind. Det røde frøhylsteret kjenner de fleste, men de små grønne hunnblomstene og lysgule hannblomstene tør være mindre kjente.

Fra Nakenfrøinger kom vi over til Dekkfrøinger, og her er første familien en stor og vanskelig en: Pile- eller Vierfamilien. Kjell startet med de allerminste: rynkevier og musøre, både hunn- og hannplantene, og ellers nøyde han seg med en serie bilder for å vise den store variasjonen i form og farver på blomsterraklene. Vi så, blant annet, sølvvier, grønnvier, ullvier, svartvier, krypvier, gråselje, og fra den andre slekten i denne familien, vanlig osp.

Hasselfamilien har to slekter i Norge, hvorav den ene, agnbøk, er stedvis naturalisert. Men hassel, er velkjent som et av de allerførste vårtegnene med sine lange gule hannrakler og ørsmå røde hunnblomster.

Så fikk vi se representanter av alle fem arter i de to slektene i Bjørkefamilien, først hengebjørk, vanlig bjørk med underarten fjellbjørk, dvergbjørk og krysnningen mellom de to siste, så svartor, med sine stilkede rakler og gråor, med sittende rakler.

Bøkefamilien består av store og staselige trær som ihvertfall her i distriktet er vel kjent. Nøttene til bøk, med sine piggete hamser finner vi ofte på bakken, men, med mindre man har tatt seg bryet med å klatre opp i treet, er det kanskje få som har lagt merke til blomstene, disse hengende, dusk-lignende raklene som kommer om våren etter løvsprett. De to eikeartene, sommereik og vintereik, skilles best ved å se om nøttene er stilkede (sommer) eller ikke (vinter). Det er hannraklene på eiketrær som er lettest å få øye på.

Med Almefamilien kommer vi til planter med tokjønnede blomster. Alm, har små fiolette blomster som vokser i runde knipper. I Danmark kan vi se lundalm og på Öland vrangalm.

Så kommer den store Rosefamilien som teller flere småtrær/busker og prydpanter blant sine arter. Blomsten til rogn kjenner de fleste, men tarmvirogn trives bedre lenger sørover. Kjell viste oss et eksemplar fra Sjælland. Av de beslektede asalene så vi flere arter, blant annet vår endeme Grenmarasal. Mahalebens klaser med hvite blomster er det kanskje flere som ikke har sett. Litt bedre kjent er hagtorn, hegg, med sine duftende hvite blomster, søtkirsebær, og kystspesialisten slåpe.

Fra Ertefamilien så vi bare gullregn, plantet som prydbusk og av og til forvillet.

Lønnefamilien har to arter i Norge som kan betegnes som vanlige: spisslønn, med sine lysende gulgrønne blomster, og platanlønn, med mindre, grønne blomster, tannete blader og vingede frukter som henger i en spiss vinkel. Naverlønn finnes derimot vanligere i Danmark.

Hestekastanjefamilien er representert her med hestekastanje - vakre hvite oppstående blomstertopper, men Kjell kunne også vise oss hagehybriden med røde blomster.

Fra Spolebuskfamilien så vi den naturaliserte spolebusk hvis uanselige gulgrønne blomster er mindre kjente enn de røde frøkappene.

I Trollheggfamilien har vi geitved og trollhegg. Den første har grønne blomster, den andre hvite.

Store trær finner vi igjen i Lindefamilien, hvor Kjell kunne vise oss både lind, storlind, og hybriden parklind, alle med små gulhvite radiærsymmetriske blomster i fåblomstrede kvaster.

Kristtorn er mest vanlig i kyststrøk på Sørlandet. De små hvite blomstene gjør mye mindre av seg enn de fine røde steinfruktene som er så kjent som julepynt. Det er eneste representant i Norge av Kristtornfamilien.

Kornellfamilien omfatter her i landet tre store busker, og av disse fikk vi se to: villkornell, med blåsvarte frukter og hvitkornell, med hvite eller lyseblå. Begge har hvite blomster i skjermkvast som er vanskelige å skille fra hverandre.

Fra Oljetrefamilien så vi to av de fire slektene i Norge: ask, med sine svartfiolette blomster-klaser og syrin, en prydbusk som stedvis har forvillet seg på Østlandet.

Siste familien i denne kavalkaden var Kaprifolfamilien. Her fikk vi se både rødhyll, som er vanlig hos oss, og svarthyll, som finnes av og til forvillet i kyststrøk, begge med steinfrukter som svarer til sitt navn og med små hvite blomster. Hos den første vokser disse i en eggeformet kvast og hos den andre i en flat skjermkvast. Siste bilde var av krossvød med sin skjermkvast av uanselige fertile blomster omgitt av en rand med store hvite sterile blomster.

Dermed hadde Kjell klart å presentere trær fra hele 19 familier. Blomstene på trær er ofte mini-skjønnheter. Grunnen til at vi ikke kjenner dem så godt kan være tildels størrelsen, men også at de ofte henger høyt og er vanskelige å studere på nært hold.

Orkidéfamilien, ved Harald Stendalen

Fra flere småfamilier flyttet vi over til den største, med over 18.000 arter. Harald hadde med seg bilder fra Kreta, fra Öland og Gotland, såvel som fra hjemlige trakter. Han åpnet med et bilde han kalte for "den beste familien" - en gruppe med TBFe-re som sitter i naturskjønne omgivelser og nyter herlighetene. Denne gangen var det på Kreta, men det kunne gjelde alle våre turer.

Fra den første sommerturen til Öland fikk vi se praktfulle bilder av brudespore, grønnkurle, og korallrot. Og Ölands orkidéenger er heller ikke å forakte - frodige og grønne, spekket med rosa staker som viser seg å være Johannesnyklar, til og med en sjelden hvit sådan. Enger med søstermarihånd, forekommer også, og da i to-farget utgave, gul og rosa, som svenskene kaller Adam och Eva. En grasløs hvit skogfrue, nikker i skogkanten og salepsrot reiser stolt det pyramideformede blomsterhodet. Honningblomst, dufter honning i junisolen, og den sjeldne fettblad, prøver å gjemme sine fåtallige gulgrønne blomster for våre øyne, mens vi i neste myr kommer over den eksotisk skjønne myrflangre.

En sviptur til Gotland brakte den praktfulle blodmarihånd, og den yndige rød skogfrue, og dessuten en flott fuglerede, denne merkelige klorofylløse saprofyten. En virkelig godbit var Orchis spitzelii, som ble oppdaget her for noe over femti år siden og vakte da stor oppsikt. Det nærmeste voksestedet er i Sør-Europa. Før vi satte kursen hjemover fikk vi se en eng med kjempe utgaver av vårmarihånd, sikkert en halv meter høye, og den vakre nattfiolen.

Tilbake på hjemlige trakter igjen, finner vi vårmarihånd av mer normal størrelse i Lårdal, som Harald beskrev som en rik orkidé-lokalitet. Herfra så vi også den norske versjonen av søstermarihånd, den gule, Telemarks fylkesblomst, men om den er Adam eller Eva vites ikke. På sommerturen til Dovre i 1984 var vi privilegerte som fikk se den sjeldne svartkurle, og i Homborsund vokser den like sjeldne narmarihånd. Fra Skåtøy fikk vi se den lille kneroten, den staselige breiflangren, og den nesten usynlig spede myggblomsten. Og enda nærmere hjem kunne vi nyte synet av marisko, som er mer tallrik her enn på selveste Öland, så rødflangre, vår egen røde skogfrue fra Bamble, og til slutt skogmarihånd, som vokser "i tusenvis" på Borgeåsen.

Så bar det sørover til Kreta igjen, med enger hvor man vasset i orkidéer. Harald viste et lite utvalg av de over 20 artene i flueblomst-slekten, som finnes der for å gi oss en idé om mangfoldet i form og farge som de kan legge for dagen, så den nydelige sommerfuglorkidéen, og etter det den merkelige "tungeorkidéen", Serapias, en slekt som ikke finnes i Norden. Til slutt fikk vi se den lille flueblomstarten, Ophrys sicula, som han fant for første gang i år og sist, Kretas egen flueblomst, Ophrys cretica.

Haralds bilder var en fryd for øyet. Orkidéene tilhører en fascinerende familie som appellerer ved sin skjønnhet og tiltrekker vår interesse ved sine sinnrike overlevelseshierarkier.

Klokkefamilien og Leppeblomstfamilien, ved Kjell Thowsen

Kjell hadde samlet sine beste bilder fra disse to familiene, og etter kaffe gikk vi raskt gjennom enda en kavalkade. Nedenfor følger ganske enkelt en oversikt over de plantene som han kunne vise oss. Det var ikke mange arter vi ikke fikk se, og hvis listen er ufullstendig, skyldes det antagelig at referenten ble stilt overfor det vanskelige valget: enten å nyte bildene eller plikttro å notere ned det som ble vist!

Fra Klokkefamilien:

Blåklokke, fagerklokke, engklokke, rapunkelklokke, ugrasklokke, høgfjellsklokke, topp-klokke, stavklokke, storklokke, nesleklokke, ugrasklokke, skjeggklokke, blåmunke, vadderot, og botnegras.

Fra Leppeblomstfamilien:

Storjonsokkoll, jonsokkoll, krypjonsokkoll, firtann, løkfirtann, skjoldbærer, legekattemynte, hagekattemynte, korsknapp, toppdrakehode, blåkoll, prydblåkoll, skogsvinerot, åkersvinerot, småsvinerot, lammeøre, steppesalvie, engsalvie, kranssalvie, te-salvie, bakkemynte, kransmynte, isop, guldå, kvassdå, vrangdå, dauvnesle, flekkvetann, rødtvetann, fliktvetann, myktvetann, gulltvetann, løvehale, hunderot, betonie, prydbetonie, bergmynte, bakketimian, smaltimian, klourt, åkermynte, vassmynte, grønmynte, peppermynte, rundmynte, borremynte og lavendel.

Julemøtet: Sommerekskursjonen.

Fredag 8. desember i Sundjordet Idrettsforenings klubbhus.

Referent: Charlotte Bakke.

Julemøtet, som alltid er godt besøkt, hadde i år trukket til seg 35 medlemmer. De ble mottatt med varm gløgg, pepperkaker og dekkede bord som minnet om at julen var i anmarsj.

Før visningen av kveldens bilder startet, ble vi gjort oppmerksomme på at Priscilla nå gikk ut av styret etter mange år. Hun ble kalt fram for å motta en gave for det betydelige arbeidet hun har nedlagt der.

Bjørn Erik hadde tidligere utgitt et fyldig referat fra sommerekskursjonen, nå fikk vi også se et utvalg av de bilder han tok.

Det første viste "basen" for de 27 som var med: Vandrarhemmet ved Baskemölla. Mandagen startet med en tur ned til et beiteområde nær Østersjøen. Som vi så ble det her funnet bl.a. stripekløver (*Trifolium striatum*), dvergseradella (*Ornithopus perpusillus*), kamgras (*Cynosurus cristatus*), toppstarr (*Carex paniculata*) og krypmure (*Potentilla reptans*). Ferden gikk videre sørover mot Simrishamn. Her kom en over et interessant område hvor noe av det første en fikk øye på var gulltorn (*Ulex europaeus*). En "enslig" kubjelle (*Pulsatilla pratensis*) sto fremdeles i blomst, mens timian (*Thymus sp.*) fantes i mengder.

Noen bratte skrenter ned mot sjøen ga spennende funn, som gaffellurt (*Logfia minima*) og fine fargereseda (*Reseda luteola*) med sidegreiner. Vi ble "tatt med" til "Bredarör", en kjempediger gravhaug som kan dateres tilbake til 1500 f.k., og til såkalte skipssetninger i nærheten. Her ble det uten resultat lett etter blåmaure (*Sherardia arvensis*), men giftkjeks (*Conium maculatum*) fantes i vegkanten. Fra et besøk ved havnen i Baskemölla fikk vi se småkattost (*Malva neglecta*), takfaks (*Bromus tectorum*) og saltarve (*Sagina maritima*) langs stranda.

Tirsdag dro følget til sørkysten av Skåne, hvor det langs vegen sto enger fulle av kornvalmuer (*Papaver rhoeas*). Fiskerhavna Kåseberga var første stoppested. Ikke så langt derifra var Ales Stenar, den største skipssetning i Norden. Denne ble selvfølgelig behørig fotografert. I omgivelsene rundt var der en rikholdig flora. Bjørn Erik hadde tatt med bilde av småsneglebelg (*Medicago minima*), grådodre (*Alyssum alyssoides*), solide eksemplarer av både piggtistel (*Carduus acanthoides*) og bulmeurt (*Hyoscyamus niger*) og flere valmuearter som var "iblandet" en del klinte (*Agrostemma githago*). I Benestad oppsøkte en et fredet område som var kjent for sine kilder med kalkholdig vann. Vingeperikum (*Hypericum tetrapterum*) var en av artene som vokste her. Den var i "knoppstadiet", mens bakkesvineblom (*Senecio integrifolius* ssp. *integrifolius*) var avblomstret. Solrose (*Helianthemum nummularium*) fantes også her. Siste stopp var ved Röddinge skog. Sørlig skogstjerneblom (*Stellaria nemorum* ssp. *glochidisperma*) trivdes godt, som vi så, og en overraskelse for alle var det å finne kråttvikke (*Vicia dumetorum*).

Neste dag sto formiddagen til fri disposisjon. De fleste dro til Simrishamn. Vi fikk se noen glimt fra byen, med trange gater, gamle hus og en staselig kirke. Harry hadde vært og "lett opp" liten kildeurt (*Montia fontana* ssp. *chondrosperma*) og ekornsvingel (*Vulpia bromoides*), og brakte "prøver" med seg tilbake. Etter lunch ble området ved Stenshovud besøkt. Herfra så vi grov nattfiol (*Platanthera chlorantha*), bøkearve (*Stellaria neglecta*), og en albinoutgave av blåmunke (*Jasione montana*). En fin opplevelse var det å få se enorme bakker med sandliljer (*Anthericum liliago*) i Vitemölla, og også et felt med bitter bergknapp (*Sedum acre*), timian (*Thymus* sp.) og hvite sandliljer. Ellers var her fine tuer med sandskjegg (*Corynephorus cenescens*), sandnellik (*Dianthus arenarius*), sandstråblom (*Helichrysum arenarium*) og sandmjelt (*Astragalus arenarius*). Til slutt så vi bilder fra Gjestgivargården i Brösarp der en spiste middag, og fra skipssetningene i Havängsdrösen.

Torsdag dro en nordover, og var innom mange steder. Ved nedlagte jernbanespor i Degeberga ble krysningen mellom stor og liten sandlilje funnet, likeledes forvalurt (*Symphitum asperum*) og kjempesenep (*Sisymbrium altissimum*). Et annet "funn" var en kjempeforekomst av månefiol (*Lunaria rediviva*) inne i en bøskeskog i Maltesholm. Videre reiste følget til elva Vrangsån ved Lyngsjø. Her var de så heldige å kunne fotografere kjempevass-soleie (*Ranunculus fluitans*) på dens eneste voksested i Skandinavia. I vegkantene fantes også brakkvalmue (*Papaver dubium*) og åker-ridderspore (*Consolida regalis*). I naturreservatet Torsteberga strandenger var der blomsterrikt; herfra hadde Bjørn Erik tatt med bilder av jærtistel (*Serratula tinctoria*), knollmjørdurt (*Filipendula vulgaris*) og villkornell (*Cornus sanguinea*). På vei hjem til Baskemölla kom en over en eng full av "blåeld" (*Echium vulgare*).

Fredag besøkte en først Vitemölla. Her vokste strandkveke (*Elymus farctus* ssp. *boreali-atlanticus*) og smågeitskjegg (*Tragopogon pratensis* ssp. *minor*), som lukker seg allerede kl.10 om formiddagen. Dagens "kulturelle" severdighet var Vitaby kirke, bygget på 1100-tallet. Fra omegnen her ble det også tatt bilder av krumhals (*Anchusa arvensis*), myrflangre (*Epipactis palustris*), villpastinakk (*Pastinaca sativa* var. *sylvestris*) og Harry med kjempe-piggknopp (*Sparganium erectum* ssp. *neglectum*). I et beiteområde ved Grevlunda som var tett bevokst med gyvel (*Cytisus scoparius*) ble det uten resultat lett etter dvergperikum (*Hypericum humifusum*), mens harestarr (*Carex ovalis*) ble funnet. Som avslutning var en innom Kronovall der det i en bekk var mengder av vassblink (*Hottonia palustris*).

Stor gjeldkarve (*Pimpinella major*), gravveronika (*Veronica filiformis*) og kystmarikåpe (*Alchemilla xanthochlora*) var noe av det en fikk se fra naturreservatet Alunbruket der en var innom lørdag formiddag. Etterpå gikk turen videre til Järstorp der det etter mye leting kunne påvises skogfredløs (*Lysimachia nemorum*), og til Brösarps Backar med englodnegras (*Holcus lanatus*) bølgende i vinden. Om ettermiddagen ble kursen satt mot Simrishamn. Herfra så vi liten kildeurt (*Montia fontana* ssp. *chondrosperma*), bustsivaks (*Isolepis setacea*), lodnekardeborre (*Dipsacus strigosus*) og orkidéer; skogmarihand (*Dactylorhiza fuchsii*), engmarihand (*Dactylorhiza incarnata* ssp. *incarnata*) og en nesten "ubestemmelig" albino flekkmarihand (*Dactylorhiza maculata*). Bjørn Erik avsluttet sin foto-seanse med glimt fra den siste kvelden utenfor vandrарhemmet der turdeltakerne hygget seg i hverandres selskap. De hadde hatt det trivelig der de andre kveldene også, men den siste kvelden var spesiell, med avskjedsstemning, taler og gaveutdelinger.

Karl hadde lagt mest vekt på landskaper og steder i de bildene han hadde "plukket ut" fra Skåne-turen, men mange "blomster-inntrykk" fikk vi selvsagt i tillegg.

Han startet opp med "stemninger" fra Baskemölla-området. Vandrарhemmet, der turdeltakerne bodde, var det første vi fikk se. Derfra var det ikke så lang vei ned til Østersjøen, hvor der var et fint morenelandskap. Før en kom fram til sjøen gikk en forbi Tjörnedala-gården med jorder som var preget av diverse kløver-arter. Fra strandengene ved Tobisborg så vi blomstrende gulltorn, gaffelullurt og ullurt. Vi var en tur innom kongegraven Bredarör, før vi igjen kom til Baskemölla, denne gang til havnen.

På dette idylliske stedet var der en del "sommerstuer" med små hager; i en kunne en observere engletrompet. Der var til og med noen som dristet seg ut i vannet, selv om det holdt kun 13 grader. Dernest var det kveldssamling utenfor vandrарhemmet der en bodde.

Karl hadde et eget forhold til klinte ettersom han husket den fra sin ungdom som ugras i kornåkrene. Under de bratte sandskrentene i Kåseberga var det rikelig anledning til å få se den igjen i tillegg til både hagekjørvel (*Anthriscus cerefolium*), småkattost og mange slags valmuer (*Papaver* sp.). Et oversiktsbilde fikk vi fra det frodige landskapet i Benestad Backar. Her kunne en også se en gjeng med TBF-ere som tydeligvis var ute og lette etter en eller annen art. I Röddinge skog fantes hvit pestrot (*Petasites albus*). Og det var ganske klart at der den hadde slått seg til, der var der ikke plass til så mye annet.

Vi dro kjensel på den mørke bøkeskogen i Maltesholm der månefiol kunne tas nærmere i øyesyn. Karl hadde også fotografert den sjeldne kjempevass-soleie voksende i en bekk sammen med bl.a. kalmusrot (*Acorus calamus*) og kåltistel (*Cirsium oleraceum*).

Så bar det ut mot havet igjen, til en av de mange strendene. Mange av dem virket ganske like, men når en kom opp på flatene kunne landskap og flora være temmelig forskjellige. Friluftsmuséet i Simrishamn med ulike slag fiskebåter var et fint fotomotiv, likeså den egenartede arkitekturen i den gamle bydelen.

Lenger inné i landet ble det påvist hestekjørvel (*Oenanthe aquatica*) i Eljarød, og stor geldkarve samt akeleiefrostjerne (*Thalictrum aquilegifolium*) i Verkåns naturreservat. På det siste stedet lot TBF-erne seg lokke til en koselig kafé i bindingsverk-stil, der det hang en "dåm" av kardemommeboller og kaffe i luften. Det spesielle morenelandskapet i Brösarps Backar ga ikke så stort botanisk utbytte, men en så ut til å trives uansett. Så ble det et besøk inne i Vitaby kirke som hadde bevart sin gamle stil.

Avslutningsvis fikk vi se noen fine blomsterbilder; myrflangre, vassblink, nyperose (*Rosa sp.*) og en eng full av gule blomster. Helt til slutt så vi fra avlutningen lørdag kveld, med gaveoverrekkelser og fin stemning utenfor vandrарhemmet.

Etter disse glade sommerminnene var det tid for kaffe og kaker. Og her hadde de framtmøtte virkelig "trådt til", sjelden eller aldri har vi i foreningen hatt så mange kaker å velge i.

Blomstrende sommerminner.

Mandag 22. januar på Skyway i Bamble.

Referent: Bjørn Erik Halvorsen.

15 medlemmer hadde møtt fram. Før framvisningen av lysbilder viste Bjørn Erik fram en ny orkidé-flora som er utgitt i Danmark siste høst. Det er Pierre Delforge's flora som er oversatt til dansk ved Jon Feilberg med tittel "Europas Orkideer". Den beskriver 371 orkidé-arter.

Bjørn Erik innledet visningen av sommerminne-bilder med et utvalg av bilder fra de turene i TBF's regi, som han hadde deltatt på. Ut over dette hadde han tatt med bilder fra Skien-Telemark Turistforenings tur i Jotunheimen og Kretaopphold.

Priscilla hadde tatt med seg en billedserie fra sin tur til Island, et land som hun "hadde tapt sitt hjerte til". Hun ledet oss gjennom geologiske formasjoner, gjennom sauebeiter, forbi store fossefall og varme kilder. Men hun viste også botaniske bilder, reinroser (*Dryas octopetala*), grønnskurler (*Coeloglossum viride*) og en kjempetue av fjellpyrd (*Diapensia lapponica*). Hun viste oss hvordan barn der hadde sort vulkansand i kassene.

Vi fikk se bilde av den spesielle mjølkearten som finnes på Island, med brede blad (*Epilobium latifolium*), og som står nær geitrams. Vi hadde også gleden av å nyte synet av sandlupin (*Lupinus nootkatensis*). I en vulkansk sprekk og på fjellhyller fikk vi se bleiksøte (*Gentianella aurea*), snøsøte (*Gentiana nivalis*) og fjellsmelle (*Silene acaulis*). Videre fikk vi se fjellhvitkurle (*Leucorchis albida ssp. straminea*), grønlandsk nattfiol (*Platanthera hyperborea*), norsk timian (*Thymus praecox ssp. arcticus*) og strandsmelle (*Silene uniflora*) langt fra kysten.

Etter bildene fra "Helvetes forgård" i form av svovelstinkende kilder ble vi vist islandsk fjellvalmue (*Papaver radicum*) og den spesielle balderbråen på Island med mørk hinnekant på blomsterdekkbladene, som i Norge bare finnes lengst i nord, Finnmarksbalderbrå (*Matricaria maritima ssp. phaeocephala*).

Priscilla avsluttet den praktfulle billedserien fra Island med bilder av islandshesten.

Kartlegging av storsopp i Norge. Ved Gro Gulden.

Tirsdag 13. februar i Øvre Frednes kulturhus.
Referent: Charlotte Bakke.

Til en forandring var årets soppmøte lagt til våren, og i den anledning hadde vi vært så heldige å få Gro Gulden til vårt møte for å snakke om kartlegging av storsopper i Norge.

Først kom hun inn på hvorfor dette kartleggingsprosjektet er kommet i gang. Det er tre hovedårsaker til det:

Grunnforskning: For å finne ut hvilke sopper som vokser i Norge, hvor de finnes, i hvilke miljøer, når på året, hvilke vokser i granskog, i bøkeskog osv.

Naturforvaltning: Hva som vokser i et spesielt område, hvilke sjeldne arter som finnes der.

Endringer i soppfloraen: For å registrere nyinnvandringer, utarming og årsaker til dette.

Det medfører enormt mye arbeide å få alle opplysningene inn på data, og få laget kartoversikter over utbredelsene; arbeidet er såvidt påbegynt. En har allerede en god del opplysninger fra tidligere, og noen arter er ganske godt kartlagt. Gro Gulden hadde med overheads som viste utbredelsen av noen av disse. Her kunne en tydelig se at sauesopp (*Albatrellus ovinus*) var mest utbredt i granskog på østlandet. Lamellkjuke (*Daedaleopsis septentrionalis*) derimot, hadde en nordlig utbredelse. Bøkeriske (*Lactarius blennius*) som er bundet til bøk, viste en "linje" på kartet som rett og slett kunne fortelle hvor dette treet vokser, mens oksetungesopp-funnene (*Fistulina hepatica*) indikerte gammel eikeskog som i tillegg måtte ha det "rette" klimaet. Grønn fluesopp (*Amanita phalloides*) er det viktig å kjenne utbredelsen av, slik at en ved soppforgiftninger kan se om denne arten kan være den "skyldige". Hvit fluesopp (*A. virosa*) er funnet over store deler av landet.

Før 1977 visste en knapt at spiss gift-slørsopp (*Cortinarius speciosissimus*) fantes her i landet. Nå vet en at den er ganske vanlig, på østlandet vokser den ved gran, på vestlandet ved andre treslag.

Antall sopparter i Norge er ca. 6700, storsoppene utgjør omtrent 3325 av disse. Et utvalg av ca. 200 storsopper + en del "rødlistearter" er tatt ut til å være med i kartleggingsprosjektet. Kriteriene for å komme med i undersøkelsen har vært at artene skulle være lett gjenkjennelige, det skulle være en del matsopper, giftsopper, sjeldne arter og sopp fra spesielle miljøer.

Soppundersøkelser startet her i landet for ca. 200 år siden. J. E. Gunnerus registrerte 79 sopparter, noe seinere hadde Axel Blytt en samling som inneholdt 1200 arter. I 1950-årene startet Jens Stordahl omfattende soppstudier. Han tok med seg både sjeldne og vanlige sopper, og det innsamlede materialet utgjør 25000 kollektar. Stordahls funn har nå blitt lagt inn på data (ca. 1000 arter). Karter over disse viste at rød fluesopp (*Amanita muscaria*) ikke vokser over tregrensen, og at steinsopp (*Boletus edulis*) er godt spredt i hele landet. Ekte kantarell (*Cantharellus cibarius*) har også god dekning - fravær av "prikker" viser vel egentlig hvor Stordahl ikke har vært! Vi fikk også se noen sammenligninger etter at det var fylt på med opplysninger fra herbarier, litteratur + nyere funn. Her var det store forskjeller hos f.eks. sotriske (*Lactarius lignyotus*) og svartbrun rørsopp (*Xerocomus badius*).

På denne måten er 10 arter blitt fullstendig kartlagt. Blant disse har vi gullbittersopp (*Gymnopilus junonius*) som viser seg å være en sydlig art som bare finnes langs kysten. Fjellridderhatt (*Lepista multiformis*) er vanlig i fjellområdene. Når det gjelder skarlagensvokssopp (*Hygrocybe punicea*), så vokser den på ugjødset beitemark. Spesielt på Møre har ivrige "rapportører" funnet mye av den. Ringløs smørsopp (*Suillus granulatus*) er vanlig på østlandet, der den vokser på kalkrik jord.

Det som er nytt med dette kartleggingsprosjektet, er at også amatører er trukket med i soppregistreringene. Gjør de interessante funn kan de henvende seg til en regionsansvarlig, som fungerer som et "filter" for riktig artsbestemmelse og hvilke arter som skal rapporteres, og bringer registreringslister eller materiale videre. På landsbasis er det 37 regionsansvarlige. I 1995, som var et dårlig soppår, kom det inn ca. 2500 opplysninger fra amatører.

En har også tatt for seg enkelte arter for å se om funn har øket eller minket i de seinere år. På ekskursjoner foretatt i 1970-1985 har antall registrerte arter sunket.

Undersøkelser som har vært gjort ang. honningsopp (*Armillaria mellea*) viser at den har hatt en liten nedgang, mens det tyder på at kantarell har det blitt mye mindre av etter hvert. Kan dette skyldes forurensning? Kjente funnsteder for duftbrunpigg (*Hydnellum suaveolens*) viste over tid svingninger i antall funn, men ingenting tyder på tilbakegang. Noen arter, som glatt storpigg (*Sarcodon leucopus*), har øket i antall, men dette kan skyldes mer bevisst leting etter den.

Etter kaffepausen, med servering av velsmakende eplekake m/is, viste Gro Gulden bilder av noen av soppene som er under kartlegging. Vi fikk bl.a. se keisersopp (*Catathelasma imperiale*) med "hatt" på ca. 20 cm. i diameter. Norges giftigste, spiss giftslørsopp (*Cortinarius speciosissimus*), den nesten like giftige butt giftslørsopp (*C. orellanoides*) og vårfagerhatt (*Calocybe gambosa*), som en kan finne om våren på kalkområder.

Denne siste er bare en av de mange artene voksende i Telemark som stod oppført på listene Gro Gulden hadde med for utdeling til oss, og som vi kan være med å lete etter. Hun ga oss denne kvelden solid informasjon om kartleggings-prosjektet, og bidro forhåpentligvis til at flere vil engasjere seg i dette.

Fotoamatørens kveld på Mule Varde.

Mandag 4. mars.

Referent: Målfrid Ergon.

Etter hvert var ni medlemmer samlet i stua på Mule Varde. Det ble en innholdsrik kveld med stor spennvidde.

Olaf Svendsen hadde tatt med seg tre esker fra sitt rikholdige herbarium. Det var planter like fra krigens dager til 90-åras. Vi fikk studere ulike karsporeplanter, sneller, bregner, syrer, slirekne og melder. Roger Halvorsen viste oss raggarve funnet i Kragerø i sommer.

Thorleif Isaksen presenterte kunstverk fra naturen. Lysbildene var fra Vestfold og Telemark, fra påskeliljer i snøen til ildrød rypebærlyng i høstfjellet.

Charlotte Bakkes lysbilder var fra florakurset til Finn Wischmann, både i skolestua og ute på tur i Grenlandsområdet.

Rolf Ergon viste lysbilder fra 17. mai på Kreta og sommerekursjonen i Österlen.

Roger Halvorsen har vært i Polen og han viste lysbilder av veikantplanter og fortalte om polsk kultur.

Australia-tur blant kaktus og kenguru.

Ved Thor Wiersdalen.

Onsdag 20. mars på Grenland Folkehøgskole i Eidanger.

Referent: Målfrid Ergon.

26 medlemmer var møtt fram i den nye bygningen til Grenland Folkehøgskole. Det ble faktisk ikke så mye kaktus og kenguru, men derimot en 200 bilder fra den 200 mil lange kyststrekningen mellom Sydney og Brisbane, og fra Blue Mountains like nord for Sydney.

Bildene omfattet flora, fauna og friluftsliv.

Flora: Nye planter og nye familier gjorde det vanskelig å lage noen artsliste, men Thor vil komme tilbake når han får sudert sine 60 hyllecentimeter med blomsterlitteratur som han fikk med seg.

Det var bilder fra regnskogsområder og mangroveskoger og også fra arboreter, for eksempel ulike bregner, asalea, hortensia, fuchsia, orange hibiskus, engletrompet, hvit oleander, krysantemum, julestjerne på flere meter, blå og røde vannliljer, store orkidéer, paradisfugl blomst, blomsterplanter som vokser i trær og ikke å forglemme nasjonalblomsten mimosa.

Fauna: Fuglelivet var både rikt og fargerikt, og i tillegg var fuglene veldig tamme og lot seg villig fotografere. Papegøyene var det som dominerte, men også var der mange store finkefugler, pelikaner, kakaduer og kråker med hvit hals.

Dyrelivet ellers var også fremmed med skildpadder, giftige slanger, røde små kenguruer, krokodiller, koalabjørner (som ikke er bjørner) og fargerike biller og teger.

Familien prøvde seg på snorkling blant korallrevene. Haiene var visst ikke langt unna. Tree-top-walking på hengebruer 20 m over bakken ble også prøvd. Til sist var det besøk på en stor ananasplantasje ryddet midt ute i regnskogen.

Visste dere forresten at Sydney Opera House er dekket av 1 million hvite fliser kjøpt og importert fra Sverige?

Jeg velger meg...

Tirsdag 16. april på Skyway i Bamble.

Referent: Bjørn Lervik.

Årets "Jeg velger meg..." ble presentert av 2 av våre medlemmer med selvvalgte emner.

Blomsterplantenes utbredelse i verden.

Ved Priscilla Hansen.

Priscilla tok for seg plantenes utbredelse i verden basert på opplysninger og kart i boken "Flowering Plants of the World". Hun gikk gjennom endel forskjellige familier og slekter og deres hovedutbredelser og artsrikdommene.

En del betegnelser for utbredelsene ble brukt og det nevnes:

Sirkumpolar - som befinner seg omkring polarområdene.

Amfiatlantisk - omkring Atlanterhavet.

Kosmopolitt - forekommer over hele verden.

Boreal - forekommer nordlig eller nordisk.

Familiegjenomgåelsen ble fulgt av førsteklases blomsterbilder som hun har tatt på sine mange turer i inn- og utland.

Moskusurtfamilien (*Adoxaceae*). Et bredt belte av artene over den nordlige halvkulen, men ikke Japan og østlige Nord- Amerika.

Brudelysfamilien (*Butomaceae*). Hele Europa og nesten tvers over Asia.

Nellikfamilien (*Caryophyllaceae*). Ca. 2000 arter over hele kloden.

Soleiefamilien (*Ranunculaceae*). Ca. 1800 arter, flest i nordlig temperert sone.

Mange bilder fra *Ranunculus*-slekten.

Valmuefamilien (*Papaveraceae*). Ca. 250 arter i nordlig temperert sone.

Bilder fra Øland, Dovre, Island, Canada og Kreta.

Rosefamilien (*Rosaceae*). Nesten 3500 arter, kosmopolitt, men flest i nordlige tempererte sone. Økonomisk viktige p.g.a. fruktene.

Bilder fra Rocky Mountains og Øland.

Ertefamilien (*Fabaceae*). Ca. 17000 arter, kosmopolitt, men ikke i arktisk Nord- Amerika.

Bilder av *Trifolium*-arter i Norge.

Gjøksyrefamilien (*Oxalidaceae*). Ca. 900 arter, flest i tropiske strøk.

Tysbastfamilien (*Thymelaeaceae*). Ca. 500 arter, flest i tropene.

Fiolfamilien (*Violaceae*). Ca. 900 arter, kosmopolitt, mest i tempererte soner.

Bilder fra Norge og Rocky Mountains.

Kattehalefamilien (*Lythraceae*). Ca. 450 arter, flest i tropiske strøk. I USA bekjempes kattehalen p.g.a. dens økende utbredelse.

Kornellfamilien (*Cornaceae*). Ca. 100 arter, flest i nordlig temperert sone.

Bilder fra USA og Norge. Urter, busker og trær.

Søterotfamilien (*Gentianaceae*). Ca. 100 arter, flest i nordlig temperert sone.

Bilder fra Norge, Danmark, USA og Island.

Maskeblomstfamilien (*Scrophulariaceae*). Ca. 3000 arter, kosmopolitt, flest i nordlig temperert sone.

Bilder fra Norge og Sverige.

Klokkefamilien (*Campanulaceae*). Ca 600 arter, flest i nordlig temperert sone.

Bilder fra Norge.

Korgplantefamilien (*Asteraceae*). Ca. 25000 arter, kosmopolitt, men ikke i Arktis og indre Grønland.

Bilder fra Norge, Sverige, Danmark og USA.

Orkidéfamilien (*Orchidaceae*). Ca. 18000 arter fordelt på 700 slekter, i tempererte og tropiske soner.

Bilder fra Canada og Rocky Mountains.

Rødfargede blomster.

Ved Liv Schiemann.

Liv hadde basert sitt kåseri og sin bildeserie på å vise oss blomster og plantedeler med rødfargede nyanser - rødfarger i alle variasjoner. Dette var en ny og morsom måte å se blomsterprakten på. Hun viste oss meget gode kvalitetsbilder fra mange av hennes turer i inn- og utland. Ikke bare ville blomster var med, men også haveblomster som hadde rødfargen som sitt særmerke.

Geitrams, rødsildre ved 80 grader nord på Grønland, rødsildre i Alpene og bakke-sjerne ved 80 grader nord på Grønland fikk vi se. Videre også myrklegg, fjellsmelle, blindurt med røde tråder, kantlyng med rød stengel, timian, lodnebergknapp, rypebær og dvergbjørk med røde blader, rogn i høstfarge, greplyng med lyserøde blomster, blålyng med blodrøde blomster, fjelltjæreblomst og vanlig tjæreblomst, blokkebær og blåbær med lyserøde blomster, lav-roser ved fuglefjell og rødfarget sopp.

Vi fikk også se lemenmose som vokser på døde lemen, revebjeller med forskjellige rødfarger, peonknopper, lungeurt med rosa farge, hvite og røde bukkeblad, hvit og rød knollmjødukt fra Gotland, rød rundbelg fra Gotland, lyserøde vårmarihender, røde og gule søstermarihender fra Gotland, kruttbrenner med mørkerød topp, salepsrot, klinte, åkermarimjelle, fagerknoppurt, valmue fra Øland, skogmarihand med røde sjatteringer, rød nøkkerose fra Gotland, Ølandsløk, rød/blå ormehode, tranehals, blodstorkenebb, legevintergrønn med rød griffel og rød skogfrue.

Og så fullførte hun bildeserien med Johannesnøkkel fra Gotland, rød Hibiscus, keiserlilje, rutelilje, røde tulipanvarianter i Holland, Rhododendron fra Alpene i 2900 meters høyde, alpetistel, knoppurt, martagonlilje, Oleander fra sydlige områder og kattost ved Middelhavet.

Det er et stort forarbeide med å legge opp bildeserier som ble vist av Priscilla og Liv denne kvelden, så vi takker så mye for dette.

Blåveisblomstringstur til Heståsen.

Lørdag 4. mai. Turleder: Øyvind Skauli.

Referent: Øyvind Skauli.

Utesesongen åpnet med blåveis-tur til Heståsen i Gjerpen. Ø. Skauli var turleder og dro fra Porsgrunn med de 4 frammmøtte i bil til Klepp.

I duskregnet så vi mye vårgrønt og blomstrende som stakk opp fra vissen fjorårs-vegetasjon, men vi nådde Lidveien i Skien kl. 11.00 uten der å finne andre deltagere på møtestedet.

Vulkanske, basiske bergarter og muldrik jord, - det betyr grønt dekke om våren.

En mere allsidig tidlig-vår-flora kan man ikke ønske seg, selv om flere arter kun nylig var spiret.

Anemonene dominerte, samt tepper av moskusurt som ofte sees på muldjord i Gjerpens-skogene. Noen var så langt utviklet at vi kunne telle de 24 kronblad, fordelt på 5 kroner. I 4 himmelretninger står 5-tallige blomster i vertikalplanet, mens den toppstilte horisontale er 4-tallig.

De mørklilla kronene og det sirlige bladverket på lerkespore preget også uvanlig store flater, mens den ellers lett oversees, om den vokser spredt i hvitveisen.

Geitskjegg, bergmynte og blodstorkenebb er karakter-arter på de lysåpne berghyllene ut mot dalen om sommeren. Blader var synlige, og også rosetter og knopper av vårmarihand.

Attraksjon nr. 1 i Heståsen er utsikten. Mot bysentret, elven, Borgeåsen. Og så: Gjerpensdalen med de myke flater av innmark, og bånd av orekratt som markerer "Lille-elva"s meandre. Høyt over det hele, - og enda nærl

Attraksjon nr. 2: Skikt av kulekonglomerat. En bergart av sammenkittede glatte stener og gruskorn. Mye er avdekket og delvis forvitret til hulrom og hellere. Svartburkne, skjørlok i noen groper, olavsskjegg og andre småbregner finner feste. Iøynefallende er noen steder blankstorkenebb med rød dekor på stilken og på grønne, blanke blad. Innenfor den åpne skrenten spirer maiblom, myske, kantkonvall og små svever. Stemorsblom og frytletuer var i blomst, unge vårpengueurt var trinne, og vårskrinneblom, - ja de var skrinne, når de nå tøyde seg etter evne. Vår ivrige Blomster-Lise fant de første to utsprungne to eksemplarer av den etterlengtede, fine vårerteknapp.

Vi hadde varslet Torgeir Strand, - bonde i Gjerven og lokal amatør-historiker, - arkeolog og - geolog, om vår tur i åsen. Han fant oss på utsiktsplassen og øste av sin viten og sine teorier om Gjerpensdalens historie i lange tidsrom.

Han viste oss "bolig-blokk" for grevling i konglomerathellere.

Vi koste oss i Heståsen. Gran- og løvsanger og trepiplerke i gjentatt sangflukt forsterket gledene. Været var OK.

Vårtur til Citadelløya ved Stavern.

Søndag 12. mai. Turleder: Trond Grøstad.

Referent: Kjell Thowsen.

Fellestur Telemark Botaniske Forening, Larvik Botaniske Forening og Østlandsavdelingen.

Fiskeskøyta som lå og ventet i Stavern fikk ombord 21 forventningsfulle amatør-botanikere før den la kurs for Stavernsøya/Citadelløya denne fine maisøndagen.

Flere av oss hadde aldri vært der ute tidligere. Godt guidet skulle vi få se hva øya kunne by på, både av planter som var godt kommet og planter som var i farta.

Mengder var det av fingerlerkespore (*Corydalis pumila*) og nyresildre (*Saxifraga granulata*) over hele øya. Nede i en liten strand like etter ankomst ble vi også vist østersurtens (*Mertensia maritima*) tidlige bladverk.

Turen gikk først til øyas nordøstlige odde hvor vi fikk se noen eksemplarer av vårvikke (*Vicia lathyroides*) om enn ikke i blomst. Underveis dit fantes villrips (*Ribes spicatum*) i store kratt, vårrubloom (*Erophila verna*) på bakkene, vårarve (*Cerastium semidecandrum*), bakkeforglemmegei (*Myosotis ramosissima*) og skjørbuksurt (*Cochlearia officinalis*).

Turens endelige mål var dog øyas norvestlige odde med citadellet hvor vi også ble hentet med fiskeskøyta. Men først skulle vi få se veirublom (*Draba nemorosa*) i fine eksemplarer, store mengder med løkrapp (*Poa bulbosa*), bendelløk (*Allium scorodoprasum*) og bladverket til hunderot (*Ballota nigra*) og steppesalvie (*Salvia nemorosa*) for å nevne det mest spennende.

De to sistnevnte er jo alene grunn nok til å henge med på sensommerturen vår til de samme stier derute.

Amuråsen ved Voldsfjorden.

Onsdag 22. mai. Turlleder: Roger Halvorsen.

Referent: Roger Halvorsen.

Vi møttes i krysset ved nedkjørselen til Havneterminalen og parkerte så bilene like sørvest for Amuråsen. Vi så først på områdene nedenfor de bratte sørskråningene av Amuråsen. Så fulgte vi en skogsbilvei som går opp på vestsida av Amuråsen og så svinger opp i et skar på nordsida. Her arbeides det nå med å starte opp ny bruddvirksomhet. Fra skaret tok vi oss ut på de bratte skrentene hvor vi rastet. Herfra gikk vi så tilbake til skaret, fulgte en sti ned bekkedraget mot Flakvarpkroken og fulgte så veien tilbake til bilene.

Floraen på sørsida av Amuråsen er stedvis preget av mange varmekjære arter. De fleste varmekjære løvtraktene finnes her, og skogbunnen var mange steder dekket av store mengder myske (*Galium odoratum*), som i Grenland mange steder er blitt kalt AMUR, noe som også har gitt Amuråsen navnet sitt. Her ble det rundt århundreskiftet og fram mot siste krig samlet inn store mengder myske for salg og personlig bruk. Av andre arter bør nevnes vårerteknapp (*Lathyrus vernus*), blåveis (*Hepatica nobilis*), spirer av lundgrønnaks (*Brachypodium sylvaticum*), storkonvall (*Polygonum multiflorum*), og krattfiol (*Viola mirabilis*).

Langs veien opp på vestsida var innslaget av skogsvingel (*Festuca altissima*) stort, og denne arten ble funnet mange steder rundt hele Amuråsen. Ellers var det lite som er verdt å nevne før vi kom opp til toppen hvor det stedvis finnes store mengder av vårbendel (*Spergula morisonii*). Imidlertid var individantallet dette året heller lavt i forhold til hva som er funnet her av denne arten, men vi fikk sett nok til å få demonstrert den.

I bekkeklofta ned mot Flakvarp var floraen den samme som på sørsida av åsen med et tillegg av mye bregnevegetasjon. Blant bregnene et stykke ned mot bebyggelsen ble det også funnet noen tuer av junkerbregne (*Polystichum braunii*), en art som ikke er av de vanligste hos oss i Telemark.

Helt ned ved bebyggelsen, mellom bergveggen og veikanten og ved bekken på nedsida av veien ble det funnet små forekomster av ramsløk (*Allium ursinum*), som kun er kjent fra noen få voksesteder i Grenlandsområdet og Telemark i det hele.

Arøya i Kragerøskjærgården.

Søndag 2. juni. Turlleder: Tore Kjærra.

Referent: Kjell Thowsen.

20 stykker tok taxibåt ut til Arøya denne søndagen. Der gikk vi i land i Hovedbukta nordvest på øya. Der finnes det en del bebyggelse. Det fantes fast bosetting der for ikke så altfor lenge siden, men idag brukes eiendommene til feriesteder. Det viste seg å være ganske frodig rundt omkring husene. Folk visste fremdeles å nytte den fine jorda rundt husene til blomster og matnyttige vekster. Jeg nevner ikke alt vi kunne se og finne, men spesielt vakre på knausene var nyresildrene (*Saxifraga granulata*), som for ikke lenge siden hadde begynt å blomstre. Oppe ved et av de øverste husene dvelte vi litt ved en løkart i sin begynnelse. Det skulle vise seg å være bendelløk (*Allium scorodoprasum*).

Vi forlot så bebyggelsen for å gå opp til toppen av øya. Underveis dit kunne vi beundre en praktfull gammel eik, stor og hul. Øyas høyeste områder bød ikke på spesielt spennende botanikk, men utsikten fra toppen, 61 meter over havet, var meget flott. Utover havet med Jomfruland og Stråholmen. Der passet det godt med en matbit.

Vi returnerte så vestover igjen, litt nordover og deretter gjennom et østgående skar nord på øya. Underveis dit observerte vi nattfioler (*Platanthera bifolia*) og blant øyas sikkert flere bjørnebærarter ble raspbjørnebær (*Rubus radula*) bestemt.

Ute på øyas nordøstside fant vi vårbendel (*Spergula morisonii*) på knattene. Det var ganske ulendt på den kanten, så vi gikk samme vei tilbake til Hovedbukta.

Etter å ha måttet søke ly for en passerende regnbyge, gikk en del av oss etter en sti over til ei bukt med litt bebyggelse helt sør på øya. Der var det også litt dyrket, og på en bergvegg ved en åkerlapp der var det en bestand av den trivelige blankstorkenebben (*Geranium lucidum*). Nedenfor et gammelt hus i stranda fant vi strandkål (*Crambe maritima*) og en fin asparges (*Asparagus officinalis*).

Vi ble alle hentet av taxibåt på det samme sted som vi var kommet i land. Arøya var tydeligvis ikke blant de botanisk rikeste av øyene i Kragerøskjærgården, men variert og trivelig.

Nevlungstrand på Brunlanes.

Tirsdag 11. juni. Turlleder: Bjørn Lervik.

Referent: Bjørn Lervik.

Det møtte 12 deltakere ved Statoilstasjonen på Moheim. Herfra dro vi ut til Brunlanes og parkerte våre biler på parkeringsplassen i skogen nord for Nevlungstranda. Vi fulgte stien ned i naturreservatet og vestover i svartorskogen og kom snart ut i åpent lende. Herfra gikk vi sydover ut mot sjøen hvor vi snart var inne på Kyststien.

Ute ved sjøen rastet vi og vi gikk så videre på Kyststien østover i strandbeltet henimot Oddane Sand. Et kraftig regnvær kom brått på og vi gikk tilbake til bilene.

Turen ble fin selv om vi på den siste delen fikk noe dårligere vær. En fin og hyggelig vartur.

I skogen og fram til kyststien fant vi blant annet disse plantene/buskene: Tannrot (*Dentaria bulbifera*), krossved (*Viburnum opulus*), rips (*Ribes rubrum*), rød jonsokblom (*Melandrium rubrum*), vivendel (*Lonicera periclymenum*), korsknapp (*Glechoma hederacea*), vanlig knoppurt (*Centaurea jacea*), skogfiol (*Viola riviniana*), skavgras (*Equisetum hyemale*), bakkeforglemmegei (*Myosotis ramosissima*), markmalurt (*Artemisia campestris*), lintorskemunn (*Linaria vulgaris*), hvit jonsokblom (*Melandrium album*), fagerknoppurt (*Centaurea scabiosa*), prikkperikum (*Hypericum perforatum*), rundbelg (*Anthyllis vulneraria*), fingerlerkespore (*Corydalis pumila*), moskusurt (*Adoxa moschatellina*), lakrismjelt (*Astragalus glycyphyllus*), nyresildre (*Saxifraga granulata*) og olavsskjegg (*Asplenium septentrionale*).

I strandbeltet langs Kyststien østover fant vi blant annet disse plantene: Skjørbuksurt (*Cochlearia officinalis*), strandkål (*Crambe maritima*), bukkebeinurt (*Ononis arvensis*), skjermesveve (*Hieracium umbellatum*), åkermåne (*Agrimonia eupatoria*), fjæresauløk (*Triglochin maritimum*), strandkryp (*Glaux maritima*), gåsemure (*Potentilla anserina*), nakkebær (*Fragaria viridis*) og strandvortemelk (*Euphorbia palustris*).

Lårdalhelg.

Fredag 14. juni - søndag 16. juni. Turleder: Bjørn Erik Halvorsen.

Referent: Kjell Thowsen.

Etter en relativt kjølig og fuktig vår kunne en meget grønn og frodig Lårdalsbygd by i alt 17 TBF-medlemmer velkommen til en fin sommerhelg. Som tidligere bodde vi også denne gang på Lårdal Camping nede ved Bandak. Dette fungerer meget fint for oss. Der er hytter og plass nok til både bobiler og telt, og det finnes kiosk som er åpen til langt på kveld.

TBF har i de senere år hatt en informativ botanisk bildeutstilling i en sjøbu ved denne kiosken. I år kom den på plass denne helgen.

Man behøver ikke kjøre noe fra dette bostedet for å kunne drive med interessant botanisering. Så allerede på fredagskvelden var noen ute for å kikke etter lokale botaniske perler. Like ved hyttene kunne man fort konstatere at Lårdalsspesialiteten askerstorkenebben (*Geranium pyrenaicum*) hadde det godt fremdeles. Det fører for langt å nevne alt som fantes tett på hyttene, men man bør nevne storarve (*Cerastium arvense*) (som det fantes masse av mange steder) og, ganske uventet, vårarve (*Cerastium semidecandrum*) i veikanten utenfor toalettanlegget og takfaks (*Bromus tectorum*) ved hyttene.

På odden ved prestegården kjentes fra tidligere søstermarihand (*Dactylorhiza sambucina*). Et par-tre hundre eksemplarer fantes her nå i sin avsluttende blomstring sammen med fin bestand av vårmarihand (*Orchis mascula*). Men for mange, helgens høydepunkt, skulle allerede første kvelden åpenbare seg for noen like ved denne odden. Bare ett eksemplar, men med 16 utsprungne blomster i alt. Hvit skogfrue (*Cephalanthera longifolia*). I lia et par kilometer lenger vest er den kjent, men dit er det ikke lett å ta seg bortover, så det var både gledelig og bekvemt med en ny lokalitet her.

Lørdagen ble brukt til å gå langs Bandak mot Sjausel og opp til vollene på Flekstveit. Langs Bandak kunne vi igjen se store mengder askerstorkenebb og storarve i de ellers artsrike engene. Ellers ingen nevnt og ingen glemte arter etter veikantene. Og om noen ikke fikk med seg all botanikken, så skyldes det nok alle rosenfinkene som hele veien måtte beskes i kikkerter.

Vi skilte lag på Sjausel. 10 av de sprekeste gikk til Flekstveit. Det ble en tung opp- og nedstigning i sommervarmen dit, men arter som moskusjordbær (*Fragaria moschata*), skogflatbelg (*Lathyrus sylvestris*) og svarterteknapp (*L. niger*) etter stien og søstermarihand på vollene samt den praktfulle utsikten fra der oppefra i strålende vær ble belønningen.

Vi andre tok det litt roligere på Sjausel. Harald hadde hatt sin lysfelle ute siste natt, og i den fantes noen av nattens flyvende skapninger som uinnvidde knapt ante eksisterte. De største nattsvermerne var et par ligustersvermere og en ospesvermer. Det er altså mange slags sommerfugler i Lårdal, men det er dagsommerfuglene som vi normalt kan glede oss over. Det gjorde vi da også.

Den sjeldne apollosommerfuglen var det nok for tidlig for, men vi fikk se admiraler, tistelsommerfugler, sørgekåper og ikke minst svalestjerter.

Det ble dog ikke bare latmannsliv for de etterlatte på Sjausel da det herfra finnes en spennende kjerreveg oppover i lia mot vest. Gjennom gammel skog, tildels urskog i de bratteste områdene. Det ble lett etter fuglereeder (*Neottia nidus-avis*), men det beste ble flere fine bestander av furuvintergrønn (*Pyrola chlorantha*). På tilbaketuren til bygda ble en kjent lokalitet for fuglerede undersøkt. Her fantes tre eksemplarer i fin blomst.

På kvelden fikk alle deltakerne se den hvite skogfruen og det ble også tid til litt andre kveldsutflukter.

Søndag forlot vi campingplassen. Først stoppet vi øverst i bygda og brukte litt tid på å undersøke ei brattli ovenfor Homme. Dette førte ikke til så mye, så vi dro derfor videre til Dalane i Kviteseid. Ved Moen er det en kjent søstermarihandforekomst. Der stoppet vi. Det var mange av dem i ennå brukbar blomstring der. De fine svabergene ved elva nedenfor forekomsten egner seg utmerket til å innta sin mat, så det ble gjort. Men hvem skulle vite hva som skulle overraske oss her. På de av og til overrislede svabergene fantes nemlig en bra bestand av snøsildre (*Saxifraga nivalis*). Ett eksemplar var i full blomst, men flere var på vei.

En grunn, for de fleste av oss, for at vi ville om Kviteseid på veien hjem var at vi ville besøke åkerbærlokaliteten (*Rubus arcticus*) i hovedbygda. Den har vært under oppsikt det siste år med tanke på bærsettingen, men med nedslående resultat. Ingen bær.

Er det kanskje ikke riktige åkerbær. Kanskje er det hybrider med teiebær, men de så riktige nok ut for oss. Litteraturen forteller dog om dårlig fruktsetting hos åkerbær. I Sune og Stina Jonssons fine bok "Villblomster" som sikkert mange har i sin hylle står det endog at det nesten bare er i kyststrøkene at åkerbær setter frukt. Så kanskje har vi et lite problem.

Langesundstangen.

Tirsdag 25. juni. Turleder: Karl S. Eriksen.

Referent: Kjell Thowsen.

Lenge har Langesundstangen vært et lokkende mål for oss; kalkbergene der ytterst mot havet ved Langesund uten offentlig adgang.

Men man kunne jo få tillatelse til å komme derut, og det fikk vi, 15 frammøtte i alt. Til og med med god guiding. Ikke minst på grunn av den begrensede ferdsele derute var vi spente på hvilke overraskelser som kunne dukke opp. Og overraskelser ble det!

Allerede langs veien ut til ytterste odden kunne vi se fine arter som bl.a. landøyda (*Senecio jacobaea*), engnellik (*Dianthus deltoides*), rødflangre (*Epipactis atrorubens*), krattalant (*Inula salicina*), lakrismjelt (*Astragalus glycyphyllos*), den elegante hvitfrytlen (*Luzula luzuloides*) og på et avgrenset lite område til stor begeistring hele 16 eksemplarer av rød skogfrue (*Cephalanthera rubra*).

Med tanke på hvor sårbare de siste kjente eksemplarene av rød skogfrue på Grenlandskalken er så var dette funnet svært gledelig. Halvparten av eksemplarene var også på vei mot blomstring.

På det mer åpne området ytterst på odden, fant vi blant mengder av takfaks (*Bromus tectorum*) også hvit gåseblom (*Anthemis arvensis*), krabbekløver (*Trifolium campestre*), bakkemynte (*Acinos arvensis*), snegleflatbelg (*Medicago lupulina*), reinrose (*Dryas octopetala*), brudespore (*Gymnadenia conopsea*), gullkløver (*Trifolium aureum*), skogfaks (*Bromus benekenii*) og litt innenfor odden blåleddved (*Lonicera caerulea*), bergflette (*Hedera helix*) og fagerrogn (*Sorbus meinichii*). I en skorte ned på sørsiden av odden også hjortetrøst (*Eupatorium cannabinum*).

En art hadde vi hørt om funn av året før, oppe på sørskrenten. Nemlig hvit-smyle (*Aira caryophylla*). Vi visste hvor, så den ville vi se. Det fikk vi da også. Sammen med dvergsmyle (*Aira praecox*) innimellom mengder av takfaks var den. Men der fantes også et annet fint gras, ukjent fra våre kanter. Musesvingel (*Vulpia myuros*).

Dette var stedet til å nyte sin niste!

Av andre arter på området, sett på tilbaketuren f.eks., kan nevnes sanikel (*Sanicula europaea*), tannrot (*Cardamine bulbifera*), åkermåne (*Agrimonia eupatoria*), vårmarihand (*Orchis mascula*), nattfiol (*Platanthera bifolia*), barlind (*Taxus baccata*), fuglestarr (*Carex ornithopoda*), lodnestarr (*C. hirta*) og mengder av liljekonvall (*Convallaria majalis*). Men ikke å forglemme blomstrende fuglereder (*Neottia nidus-avis*). 6 eksemplarer kunne vi telle under hassel (*Corylus avellana*) på et mørkt sted på tilbakeveien.

Forøvrig var NRK også med oss denne kvelden for å gjøre videoopptak til et program om hvordan folk bruker Grenlandsnaturen.

Sommerekskursjon til Stord.

Lørdag 29. juni - lørdag 6. juli. Turleder: Bjørn Lervik.

Referent: Bjørn Lervik.

TBF la dette året sin sommerekskursjon til Stord og noen av de nærliggende øyene. Vi hadde tidligere sett rapport fra NBF vedrørende hovedekskursjon i Sunnhordland og Hardanger samt rapport vedrørende botaniske undersøkelser på Bømlo. Likeledes fikk vi sett gjennom et hefte med vedlagt kart om floraen på Stord skrevet av Kristen Sørheim.

Med bakgrunn i dette fattet TBF interesse for floraen i området og vi bestemte oss for å legge årets sommerekskursjon dit. Den vestlandske kystnaturen er dessuten særpreget slik at vi ville få en noe annerledes ekskursjon der enn vi ville fått på fastlandet.

Ved forskjellige forespørsler om mulighetene for kost og losji fant vi at det beste alternativet for oss var Stord Lærerhøgskule noen kilometer nord for Leirvik. Der fikk vi anledning til å ha tilhold i ekskursjonsuken med bespising. Pris for overnatting på enkeltrom en uke: kr 900.-. Pris for all mat pr. døgn: kr 150.-.

Vi var hele uken stasjonert ved lærerhøgskolen og tok dagsturer til de forskjellige stedene og øyene ifølge det oppsatte programmet. Vi var 21 deltakere ialt:

Fra Ytterby ved Kungälv i Sverige deltok Harry Andersson. Fra Skien Esther Broch, Olaf Svendsen, Åse Halvorsen og Odd Magne Langerød. Fra Porsgrunn Målfrid og Rolf Ergon, Inger Lise og Harry Frønes, Bjørn Erik Halvorsen, Nina og Bjørn Lervik og Lise Stokstad. Fra Langesund Hjørdis og Karl Sigurd Eriksen. Fra Bærum Tonje Håkonsen. Fra Stavanger Valborg og Svein Imsland. Fra Moss Halvard Kjensmo, Fra Bryne Emilie Kramer og fra Kristiansand Nina Tomstad.

I forbindelse med opplegget for turen var turlederen i kontakt med en lokal botaniker som kjente distriktet godt og som i sitt arbeid på lærerhøgskolen la opp ekskursjoner for elevene. Vår kontaktmann, Per Fadnes, var til stor hjelp under planleggingen, og ikke minst som kontaktmann til flere andre guider som vi fikk med oss på de forskjellige turene. Deres navn tar vi med under turreferatene. TBF har sendt guidene "Grenlandsboka" som en takk for god bistand under vårt opphold på Stord.

Lørdag 29. juni.

Alle reiste med privatbiler til Stord. De fleste som kom østfra reiste over Utboja ved Ølen og med ferje til Skjærsholmane på Stord. Fra Stavangerområdet og Kristiansand var det naturlig å ta riksvei 1 over Valevåg til Skjærsholmane. Vi var alle samlet til middag.

Etter middag var det bra vær og de fleste gikk en tur i den store og spesielle parken som tilhører lærerhøgskolen. Her er det innplantede busker og trær fra mange kanter av verden. Haven var ferdig anlagt i 1866 og etter hundreårsskiftet gikk det gjetord om haven.

Av attraksjoner i haven nevnes: Skjellkranstre "apeskrekke" fra Chile, over 100 år gammel barlind, Lawson-sypresser fra Oregon og California (blant de største i Norden), mammuttre (redwood), hengeask med forvridd og knudret stamme, en elegant sydbøk fra Chile, ekte valnøtt-tre fra sørøst-Europa, tulipantre fra USA, hjertetre med rødlig høstfarge fra Japan, Himalaya-sedertre med lange blågrønne nåler, korktre med askliknende blader fra Japan, magnolier med hvite kronblad fra Japan og Korea og påfuglbusker fra Japan og Kaukasus.

På parkturen så vi dessuten: Jordnøtt (*Conopodium majus*), ramsløk (*Allium ursinum*), kratthumbleblom (*Geum urbanum*), kratthumbleblom som hybrid med enghumbleblom (*G. x intermedium*), hvitfrytle (*Luzula luzuloides*), kystmarikåpe (*Alchemilla xanthochlora*), krypfredløs (*Lysimachia nummularia*), skogkarse (*Cardamine flexuosa*) og prydbjørnebær (*Rubus sp.*).

Søndag 30. juni.

Hystad naturreservat. Guide og kjentmann: Olav Nagel Alne.

Dette naturreservatet ligger mellom Rommetveit (lærerhøgskolen) og Leirvik og består av et lavereliggende skogbevokst område og et noe kupert bergområde hvor det finnes eldre bosettingsområder med blant annet gravrøyser.

Dagen var regntung og våt med endel nedbør.

Vi gikk inn i naturreservatet fra syd gjennom en lavtliggende svartorskog (*Alnus glutinosa*). Her var mye kristtorn (*Ilex aquifolium*), både som busker og trær, mange av dem med bær. Ramsløk fantes i store mengder. Rundt et brakkvannstjern var det bra bestander av havsvivaks (*Scirpus maritimus*) og havstarr (*Carex paleacea*). Vi så også sølvmore (*Potentilla argentea*), slakkstarr (*Carex remota*) og skogfredløs (*Lysimachia nemorum*). Ved et lite svovelkisbrudd fant vi vårmariband (*Orchis mascula*) og der i nærheten var vi så heldige å få se en hubro, noe som de fugleinteresserte satte stor pris på. Ved en strand fikk vi påvist ute i vannet dvergålegras (*Zostera nana*).

På tilbakeveien passerte vi noen gravrøyser hvor vi fant flekkmariband (*Dactylorhiza maculata*), revebjelle i knopp (*Digitalis purpurea*) og klokkelyg (*Erica tetralix*).

Gullbergåsen. Guide og kjentmann: Olav Nagel Alne.

Ved foten av Gullbergåsen inntok vi vår medbrakte nistepakke i regnvær sittende på trammen til en kiosk. Gullbergåsen er forholdsvis bratt på flere sider. Oppe under berget var det store mengder av bergflette (*Hedera helix*) som hadde sine røtter fast på de bratte fjellsidene. Vi så også bjørnekam (*Blechnum spicant*), sanikel (*Sanicula europaea*) og murburkne (*Asplenium ruta-muraria*). Vi så også skjerp hvor man tidligere hadde tatt ut kopper. Ellers ble vi vist et stort antall innplantede kristtorn (trær/busker) hvor kvistene ble kuttet for salg som juledekorasjoner. Vi så også pene eksemplarer av skogfredløs og blodstorkenebb (*Geranium sanguineum*).

Mandag 1. juli.

Langevåg på Bømlo. Guider og kjentmenn: Johannes Landmark og Arne Vatten.

Været var godt med endel skyer, men også en del sol. Et fint vær til å botanisere i.

Vi tok ferge fra Sagvåg på Stord til Siggjarvåg på Bømlo og kjørte med våre biler fram til Langevåg på sydspissen av Bømlo. Vårt mål var å finne hjortetunge (*Phyllitis scolopendrium*) og havburkne (*Asplenium marinum*) ute ved havgapet. På vår vandring utover langs Kalavågen fant vi to tette grupper av flekkmarihand, en gruppe med blålig farge og en gruppe nesten hvit, svært nær hverandre. Vi fant også blodtopp (*Sanguisorba officinalis*), bukkeblad (*Menyanthes trifoliata*), tranebær (*Oxycoccus quadripetalus*), rome (*Narthecium ossifragum*), kystmyrklegg (*Pedicularis sylvatica*), vestlandsvikke (*Vicia orobus*) og heistarr (*Carex binervis*). Vi kom også over noen få blomstrende purpurlyng (*Erica cinerea*). Purpurlyngen har en nydelig frisk mørkerød farge og vil stå i full blomst noe senere.

Vi var så heldige at Harry Andersson var med på turen. Han er fagmann på blant annet moser. Dette kom vel med for mose ble det bare mer av etter hvert. Her ved Langevåg fant vi heitorvmose (*Sphagnum strictum*).

Terrenget utover var tungt å gå i, men gleden var stor ute ved fjellskrentene og havet. Her fant vi hjortetunge og havburkne og store bestander av storfrytle (*Luzula sylvatica*). Hjortetungen var delvis skjult i fjellsprekk og innunder en fjellskrent mens havburknen satt ensomt i fjellveggen ca. 1,5 m over bakken. Forunderlige plasseringer.

Her ute på en bergflate, høyt over sjøen nøt vi vår medbrakte niste i fint solskinn.

På tilbaketuren fant vi flere blomstrende planter av purpurlyng og en fin blomstrende trollnype (*Rosa pimpinellifolia*) og kystbergknapp (*Sedum anglicum*).

Mosterhavn. Guider og kjentmenn: Johannes Landmark og Arne Vatten.

På Moster parkerte vi ved Moster gamle kirke hvor det tidligere i år har vært 1000 års jubileum for kirken i Norge. Johannes Landmark som selv har bodd her orienterte oss om stedet og kirken med jubileumsminnesmerket. Deretter gikk vi en rundtur i området og opp på fjellet bak kirken hvor vi fikk en fin oversikt over Mosterhavn.

På vår rundtur fant vi blant annet: Kystbjørnekjeks (*Heracleum sphondylium*), stortveblad (*Listera ovata*), ramsløk i mengder, vestlandsvikke, jordnøtt, lodnefølblom (*Leontodon hispidus*), vanlig følblom (*L. autumnalis*), rognasal (*Sorbus hybrida*), svensk asal (*S. intermedia*), fagerrogn (*S. meinichtii*), småsivaks (*Scirpus quinqueflorus*) og kusymre (*Primula vulgaris*).

Noen av turdeltakerne ble ikke med på Langevågturen: Disse reiste på egen hånd på øya og besøkte blant annet tidligere Løklings gullgruve.

Tirsdag 2. juli.

Guide og kjentmann: Arne Vatten.

Været var idag noe kaldere med vind og mye skyer, men bare ubetydelig duskregn.

Vi reiste idag for å besøke øya Huglo som ligger på innsiden av Stord. Vi tok derfor veien til Jektevik for å ta ferge over til nord-Huglo.

Jektevik på Stord.

Vi gjorde en stopp ved veien mellom to tunneler nær Jektevik. Her gikk vi opp i lia og fant endel godbiter godt guidet av Arne Vatten. Vi fant fjellmarikåpe (*Alchemilla alpina*), murburkne, svartburkne (*Asplenium trichomanes*), junkerbregne (*Polystichum braunitii*), hinnebregne (*Hymenophyllum wilsonii*), ragtelg (*Dryopteris pseudo-mas*) og revebjelle.

Brannvik på øst-Huglo.

Etter en kort fergetur og en biltur på Huglo stoppet vi ved veisende på Brannvik. Her gikk vi ut i terrenget og under en langsgående kalksteinsformasjon. Området er et landskapsvernområde og her var det mange interessante plantefunn å gjøre. Det kan nevnes: Hagekjørvel (*Anthriscus cerefolium*), kranskonvall (*Polygonatum verticillatum*), sanikel, bjørnekam, stortveblad, hengeving (*Thelypteris phegopteris*), falkbregne (*Polypodium aculeatum*), junkerbregne, breiflangre (*Epipactis helleborine*) og nattfiol (*Platanthera bifolia*). Det var også fine bestander av krypfredløs og mengder av bergflette langs hele fjellskrenten.

Vi fant også stortuffmose (*Cratoneuron commutatus*).

Vi passerte Arnfinnshola som har sin inngang langt fra utgang. Dreng-Arnfinn ble lovet en god del tobakk hvis han klarte å krype gjennom hola. Det gikk bra, men han ble der inne i over to døgn.

Medbrakt niste inntok vi i nærheten av et tidligere kalkbrenneri ved sjøkanten med utsikt østover.

Tveit på sør-Huglo.

Etter en kort kjøretur parkerte vi bilene på Tveit og herfra fulgte vi en natursti fram til de nedlagte Tveit gruver hvor man brøt ut kopperkis. I 1860-åra var det stor aktivitet der. Gruvene ble nedlagt i 1903. Området er fint med diverse merker etter tidligere aktivitet. Nå benyttes området til beiting og der finnes en kultur- og natursti med mange tavler med opplysninger om tidligere og nåværende severdigheter.

På vår tur fant vi blant annet: Linnea (*Linnaea borealis*), perlevintergrønn (*Pyrola minor*) i bra antall, tettegras (*Pinguicula vulgaris*), rødflangre (*Epipactis atrorubens*), nikkevintergrønn (*Orthilia secunda*), brudespore (*Gymnadenia conopsea*), gulsildre (*Saxifraga aizoides*), fagerrogn, tusenstråle (*Telekia speciosa*), hvit nøkkerose (*Nymphaea alba*), guldusk (*Lysimachia thyrsoiflora*), breiflangre og skogfredløs i stort antall.

Onsdag 3. juli.

Digernes på syd-Stord. Guide og eier av en del av området: Tørris Digernes.

Været var meget godt, lettskyet, litt vind og en god del sol.

Digernes gård ligger helt syd på Stord og den ligger i et område som vil gjennomgå store forandringer i kommende år. Her vil fastlandsforbindelsen for øyene Bømlø, Stord, Føyne og Spysøya komme med bruer og tunnel. Brufestet på Stord vil være på Digernes. Området er frodig og benyttes til jordbruk og sauebeite. Mange steder i skogområdet er naturen dekket av mose som gir et helt spesielt inntrykk. Den store fuktigheten medvirker til dette.

Tørris Digernes viste oss først rundt på dyrket mark som delvis var slått. Kantfloraen var allsidig. Særlig var det store mengder av jordnøtt. Vi så også blant annet flekkmariland, vårmarihand, grov nattfiol (*Platanthera chlorantha*), stortveblad, trollnype, ramsløk, englodnegras (*Holcus lanatus*), kystmaure (*Galium saxatile*), kyst-einstape (*Pteridium aquilinum ssp. aquilinum*), kystbergknapp, fagerrogn, sølvasal (*Sorbus rupicola*), vanlig maigull (*Chrysosplenium alternifolium*) og kystmaigull (*C. oppositifolium*).

Digernes tok oss deretter inn i et skogområde med mosebelagte trær, kvister og bakke, noe som de fleste ikke hadde sett før. Her var moseutvalget godt og det ble funnet blant annet: Dronningmose (*Hookeria lucens*), palmemose (*Clitmacium dendroides*), kystbustehette (*Orthotrichum lyelli*) i rikelige mengder og revemose (*Thamnobryum alopecurum*).

I skogen fikk vi øye på et rede til en hønsehauk og like ved siden av redet satt fuglen på vakt og passet på, et sjeldent syn. I skogen fant vi blant annet småtveblad (*Listera cordata*) - TBF's logomotiv. Dessuten fant vi murburkne, skogkarse og skogfredløs.

Nede ved sjøen i nærheten av der bruhodet kommer tok vi en rast og en av turdeltakerne tok seg en dukkert. Der ved oss, inntil en fjellside, sto en ualminnelig stor bergflette. Her var løvverket spist bort i ca. to meters høyde av hjort. Stammene var utrolig mange og kraftige.

Tilbake ved Digernes sin bolig ble vi vist en vill hvit skogfrue (*Cephalanthera longifolia*).

Havebesøk hos Kjellaug Guddal Sæbø i Leirvik.

Fra Digernes ble fru Sæbø kontaktet for at vi skulle få se hennes enestående haveanlegg. Vi var hjertelig velkommen etter kveldsmat. Haven var velordnet med et rikt utvalg av spesielle blomster og busker. Det ble vist stor interesse og det ble mange tips og idéer til våre haveelskende deltakere. En fin kveld hos en iderik, aktiv og haveinteressert dame.

Torsdag 4. juli.

Tur til baroniet Rosendal.

Denne dagen fikk vi skikkelig regnvær, så besøket på Rosendal ble nok ikke så utbyttesrikt som vi kunne tenkt oss. Heldigvis ble det lettere senere på dagen.

Vi tok ferge over til Sunde på fastlandet og kjørte derfra til Rosendal på fin-fin veg. På baroniet er det en stor rosehave, men dessverre var rosene bare i knopp. De fleste ble med på en omvisning i hovedbygningen og dette var meget interessant. Etter omvisningen var noen også nede i kjøkkenet og smakte på nystekt pizza.

To av deltakerne tok seg en tur inn til Bondhusdalen og til en arm av Folgefonna istedet for å bese Rosendal.

Baroniet Rosendal skriver seg tilbake til 1650-åra da det ble giftermål mellom en dansk adelsmann, Ludvig Rosenkrantz og en rik norsk dame, Karen Mowat. Universitetet i Oslo har idag eieransvar for slottet, parken, haven og den tilhørende avlsgården.

Hyggesamvær på kvelden.

Torsdag kveld var det avslutningssamvær i peisstua. Denne kvelden ble valgt fordi 4 deltakere skulle reise hjem neste dag og at det derfor ikke ville bli fulltallig den siste kvelden. Som en hyggelig overraskelse ble turlederen overrakt en nydelig bokgave fra alle deltakerne.

Takk igjen for den virkelig fine gaven.

Fredag 5. juli.

Guide og kjentmann: Arne Vatten.

Været var brukbart, overskyet, noe vind, men ikke regnvær.

Denne dagen var avsatt til egne ønsketurer slik at vi ble en del spredt. Men noen fulgte botaniseringsopplegget som følger nedenfor.

Tveitavannet nær Leirvik.

Turen til Tveitavannet ble utsatt til fredag da vi ikke rakk det på onsdag slik opplegget var. Ved Tveitavannet vokser den sjeldne storak (*Cladium mariscus*). Denne har en stor bestand nær vannkanten i tjernet.

Vi fant blant annet også disse artene: Bukkeblad, vanlig myrklegg (*Pedicularis palustris*), engforglemmegei (*Myosotis scorpioides*), tranebær, pors (*Myrica gale*), trådstarr (*Carex lasiocarpa*), dystarr (*C. limosa*), sjøsivaks (*Scirpus lacustris*), rundsoldogg (*Drosera rotundifolia*), smalsoldogg (*D. anglica*) og dikesoldogg (*D. intermedia*).

Evjestarr (*Carex bergrothii*) lette vi etter, men den ble ikke funnet.

Sævhølen ved Leirvik.

Ifølge forslag fra vår guide Arne Vatten ville vi gå langs Frugårdselva fra Sævhølen ved kirken til Ådlandsvannet. En bil ble plassert ved vannet slik at sjåførene til de resterende bilene kunne bli kjørt tilbake til parkeringsplassen for å hente bilene. Gangturen startet ved Sævhølen. Det ble en koselig gangtur oppover langs elva. Vi lette endel etter trådbregne (*Pilularia globulifera*) som ble funnet der for mange år siden. Planten ble ikke funnet. I mellomtiden er også vannstanden i elva senket ca. 1 meter.

På vår veg fant vi blant annet disse plantene: Akeleie (*Aquilegia vulgaris*), fjellmarikåpe, kystmarikåpe, svartburkne, grønnburkne (*Asplenium viride*), kildeurt (*Montia fontana*) og kranstusenblad (*Myriophyllum verticillatum*).

Sjoalemyra naturreservat.

Sjoalemyra er en atlantisk høymyr og rikmyr som ligger nordvest for Leirvik, og i ca. 100 meters høyde over havet. Vi fant torvmoser av forskjellige slag og blant annet disse plantene: Sveltstarr (*Carex pauciflora*), tvebostarr (*C. dioica*), tranebær og rundsoldogg.

Lørdag 6. juli.

Etter frokost gjorde ekskursjonsdeltakerne seg klar for hjemturen. Noen tok fergen mot Valevåg og dro sydover mens de fleste tok fergen mot Utboja og dro østover.

Selv om været var skiftende var forholdene på elevheimen og kantinen gode. Turene ga oss mange gode og nye inntrykk av norsk vestlandsnatur. De botaniske opplevelsene var mange og gode. Ikke minst var det gode kameratskapet blant turdeltakerne fint.

Den gamle bygdeborgen "Børja" i Siljan.

Onsdag 7. august. Turleder: Harald Stendalen.

Referent: Harald Stendalen.

På den fine sommerkvelden møtte vi opp ved badeplassen ved Gorningen. Antallet turdeltakere var 15 + hund.

Vi fulgte en sti nordover på østsida av Gorningen, med frodig vegetasjon. Noen få avstikkere oppover i lia antydde at det var en interessant vårblostring, og en ny tur på et annet tidspunkt kan være å anbefale.

Etter en tur i seint botanikertempo på ca. 40 minutter balanserte vi over en skranglete bru til halvøya Børsåsen. Ved bruovergangen var det noen imponerende gamle graner og eiker av anselige dimensjoner. Det mest spesielle ved Børsåsen, foruten bygdeborgen som ligger nord på øya, var de høyreste furuene som nesten minnet om mastrebestandene på Øland. På øysida av overgangen forekommer lerk og en type engelsk gran.

Ellers ble man imponert over bygdeborgens beliggenhet, med loddrette skrenter på tre sider og en smal beskyttelsesmur sydover. Her ble termosene tatt fram med en nydelig utsikt over Austadbygda. Tilbaketuren var like langsom, men noen prøvde likevel badevannet i Gorningen.

Sensommertur til Citadelløya ved Stavern.

Søndag 11. august. Turledere: Trond Grøstad og Roger Halvorsen.
Referenter: Roger Halvorsen og Trond Grøstad.

Fellestur Telemark Botaniske Forening, Larvik Botaniske Forening og Østlandsavdelingen.

De 27 frammøtte ble fraktet i det fine været ut til Citadelløya/ Stavernsøya fra Dampskipsbrygga.

Allerede ved brygga dukket de første ballastartene opp. Her ble det sett ormehode (*Echium vulgare*), snegleflatbelg (*Medicago lupulina*), orientveronika (*Veronica persica*), rester av løkrapp (*Poa bulbosa*) og enkelte eksemplarer av apotekerkattost (*Malva sylvestris*). Mest inntrykk gjorde eksemplarene av steppesalvie (*Salvia nemorosa*) og en stor bestand av hunderot (*Ballota nigra*). Begge disse artene har nå sitt eneste kjente voksested i Norge på Citadelløya. I stikanten sto også spredte eksemplarer av gullhavre (*Trisetum flavescens*). I bergskrentene under murene på det gamle citadellet og også oppe på murene, sto store mengder av bendelløk (*Allium scorodoprasum*), som også mistenkes å være innkommet med ballast. Vi lette forgjeves etter restene av vårens lille godbit, veirublom (*Draba nemorosa*) som er funnet her som ny i 1995.

Så tok vi oss over til Stavernsøya. Her ble det vist fram sandrør (*Ammophila arenaria*), som i Larviksområdet kun er kjent fra fire andre lokaliteter. På tørrbakken like ved ble bladverket av nakkebær (*Fragaria viridis*) funnet. I krattet inntil ble det vist fram store eksemplarer av geitved (*Rhamnus catharticus*).

På vestsida av Stavernsøya ligger det flotte tørrmarksenger, hvor vegetasjonen stedvis fullstendig ble dominert av krattalant (*Inula salicina*). Her ble det også funnet en bitte-liten bestand av loppestarr (*Carex pulicaris*). Av andre ting kan nevnes gul frøstjerne (*Thalictrum flavum*), flekkgrisøre (*Hypochoeris maculata*) og duskstarr (*Carex disticha*).

Vi dro videre ned til bukta ved fyret. Her vokste masser av blodstorkenebb (*Geranium sanguineum*), gode bestander av østersurt (*Mertensia maritima*), som ennå sto i blomst, strandkål (*Crambe maritima*) og strandkvann (*Angelica archangelica* ssp. *litoralis*).

Engene som deler Stavernsøya i to deler, består av strandenger og myrete våtmarksområder med en brem av rullestein mot sør. Det ble en diskusjon omkring en mengde eksemplarer av en skjermplante som det etterhvert ble enighet om ikke var krusfrø (*Selinum carvifolia*), men trolig heller melkerot (*Peucedanum palustre*).

Av andre «vakre» ting som ble notert herfra bør nevnes: mengder av engstorkenebb (*Geranium pratense*), strandsnyltetråd (*Cuscuta europaea* ssp. *halophyta*), lodnestarr (*Carex hirta*), duskstarr, saltstarr (*C. x vacillans*), grisnestarr (*C. distans*), sandstarr (*C. arenaria*), musestarr (*C. serotina* ssp. *pulchella*), pollisivaks (*Schoenoplectus tabernaemontani*) og strandvortemelk (*Euphorbia palustris*).

Så tok vi oss tilbake til Citadelløya for å ta citadellet i nærmere øyesyn. På veien tilbake ble det notert villøk (*Allium oleraceum*) og svarthyll (*Sambucus nigra*).

Innenfor murene på citadellet ble det ikke funnet særlig mye nytt, men det bør nevnes at det ble registrert noen få eksemplarer av opiumsvalmue (*Papaver somniferum*), som av Tore Ouren er antatt å kunne være innkommet med ballast. Vi lette forgyeves etter jernurten (*Verbena officinalis*), som ble funnet her i 1995. Jernurten tålte muligens ikke den strenge vinteren 95/96.

Kalhovdhelg.

Fredag 16. august - søndag 18. august. Turleder: Bjørn Erik Halvorsen.

Referent: Bjørn Erik Halvorsen.

7 personer hadde meldt seg på, og vi fikk oppleve en fantastisk helg i fjellet med bare pent vær, og behagelig temperatur. Foreningen hadde besøkt Kalhovd i juli 1982 og referatet fra den gang kunne rapportere om spennende funn, så visse botaniske forventninger hadde vi til oppholdet.

Helgens hovedutflukt ble på lørdagen med botanisering i fjellområdene syd for turisthytta. Allerede før vi krysset demningen fant vi evjesoleie (*Ranunculus reptans*) på de blottlagte strendene av Kalhovdfjorden, og i krattet langs kanten av denne korallrot (*Corallorhiza trifida*) og tunarve (*Sagina procumbens*). På selve betongdemningen var det rødt av rødberglav (*Xanthoria elegans*).

Vi var ikke kommet langt opp i lia før blomsterprakten lyste imot oss: mengder av jåblom (*Parnassia palustris*), engsoleie (*Ranunculus acris*), blåklokke (*Campanula rotundifolia*) og gulsildre (*Saxifraga aizoides*) sto fremdeles i fin blomstring.

Man forventer å finne en del vierarter i fjellet. Musøre (*Salix herbacea*), sølvvier (*S. glauca*) og lappvier (*S. lapponum*) er det normalt å finne i Telemarksfjella. Mer begeistret ble vi over stadige funn av ullvier (*S. lanata*) og myrtevier (*S. myrsinites*). Men mest begeistret ble vi likevel over å finne den kalkkrevende rynkevieren (*S. reticulata*).

Andre planter som ble registrert var stjernesildre (*Saxifraga stellaris*), bjørnebrodd (*Toftieldia pusilla*), fjellfrøstjerne (*Thalictrum alpinum*), fjellsyre (*Oxyria digyna*), brudespore (*Gymnadenia conopsea*), tettegras (*Pinguicula vulgaris*), rosenrot (*Rhodiola rosea*), fjelltistel (*Saussurea alpina*), fjellkvann (*Angelica archangelica*), fjellsveve (*Hieracium alpinum*), kattedot (*Antennaria dioica*), grønnkurl (*Coeloglossum viride*), fjellveronika (*Veronica alpina*), småengcall (*Rhinanthus minor*), dverggråurt (*Omalotheca supina*) og snøsøte (*Gentiana nivalis*).

Blant kråkefotplantene fant vi polarlusegras (*Huperzia selago ssp. arctica*), fjelljamne (*Diphasiastrum alpinum*) og dvergjamne (*Selaginella selaginoides*). Men størst begeistring vakte fjellkråkefot (*Lycopodium annotinum ssp. alpestre*).

Starrarter er det mange av i fjellet og navnelista ble lang: Fjellstarr (*Carex norvegica*), hårstarr (*C. capillaris*), svartstarr (*C. atrata*), sotstarr (*C. atrofusca*), frynsestarr (*C. paupercula*), rypestarr (*C. lachenalii*), blankstarr (*C. saxatilis*), klubbstarr (*C. buxbaumii*), tvebostarr (*C. dioica*), slirestarr (*C. vaginata*), kornstarr (*C. panicea*) og gulstarr (*C. flava*).

Andre overraskelser på turen var kastanjesiv (*Juncus castaneus*), tvillingsiv (*J. biglumis*) og trillingsiv (*J. triglumis*). Aksfrytle (*Luzula spicata*) var også mange steder.

De fleste funnene ble gjort i nord hellinga på Vegarhovda, men for å få en litt lenger tur gikk vi til Situnut og rundt Vegarhovda tilbake. Det var utrolig mye gulsildre i sydhellingene på Vegarhovda.

På søndag tok vi først en tur under skrenten på Gryvlenuten. Her fant vi bergfrue (*Saxifraga cotyledon*), noen visne rublom, trolig bergrublom (*Draba norvegica*), mer snøsøte og dessuten fine bakkesøter (*Gentianella campestris*), blårapp (*Poa glauca*) og marinøkkel (*Botrychium lunaria*). Men størst begeistring vakte ullarve (*Cerastium alpinum ssp. lanatum*) i en fin tue innunder skrenten. På veien tilbake til turisthytta fant vi kastanjesiv i grøftekanten.

Vi kjørte ned til Bjørnhovda, der det i henhold til det geologiske kartet finnes kalkspatførende skifer. Men denne kalken ble tydeligvis ikke felt ut på overflaten, for her var det bare kjedelig surmarksvegetasjon.

Neste stopp var ved Øvset seter. Det vil si, at underveis dit måtte vi hjelpe et eldre par som hadde kjørt fast bilen på en stor stein og hadde et kort stopp ved ei moltemyr uten molter. Ved Øvset seter spiste vi lunch og fant blant annet ildsveve (*Hieracium flammeeum*), seterstarr (*Carex brunnescens*) og bråtestarr (*C. pilulifera*).

Det ble også en stopp ved Flistjønnskaret og Tuddal Høyfjellshotell før vi satte kursen mot Grenland.

Helgetur til Kosterøyene.

Fredag 23. august - søndag 25. august. Turlleder: Målfrid Ergon.

Referent: Rolf Ergon.

Det har vært planer om en Kostertur tidligere, men så ble det utsatt. Nå kom vi oss endelig dit. Fredagen bød på varmt vær med strålende sol, og fra Sandefjord til Strömstad satt vi på dekk hele veien. Det var i alt 21 deltakere på turen, hvorav fire fra Vestfold og Finn som kom med bil fra Oslo. Litt behagelig vandring og venting i kveldssola i Strömstad, og så Kosterbåt til Ekenäs hotell på sørøya. Det ble et kveldsopp i havet for de ivrigste, mens andre ventet til neste morgen.

Lørdagsturen startet i strålende sol. Innover øya så vi tegn på fager vår- og forsommerblomstring, med "blåsippa", "gullviva" og "Sankt Pers nycklar". Men nå var det svært så tørt der, så vi søkte oss mot strandengene. Vi passerte en fin fuglebukt med gluttsniper og brushaner, men det var jo botanisk tur det skulle være også for referenten.

Her er noen arter i notert rekkefølge, med bidrag fra mange og med noen personlige kommentarer: Svimekjeks (*Chaerophyllum temulum*), blåbringeblom (*Rubus caesius*) (over hele øya), hundesenep (*Descurainia sophia*), skjermseve (*Hieracium umbellatum*), flatrapp (*Poa compressa*), strandasters (*Aster tripolium*), salturt (*Salicornia europaea*), fjæresalturt (*S. dolichostachya* ssp. *strictissima*), jordbærkløver (*Trifolium fragiferum*) (mange steder og svært så stor og fin), knopparve (*Sagina nodosa*), tusengyllen (*Centaureum littorale*), krabbekløver (*Trifolium campestre*), strandrødtopp (*Odontites litoralis*), kattehale (*Lythrum salicaria*), harekløver (*Trifolium arvense*), strandkål (*Crambe maritima*), engknoppurt (*Centaurea jacea*), blodstorkenebb (*Geranium sanguineum*), bergmynte (*Origanum vulgare*), grisnestarr (*Carex distans*), lodnestarr (*C. hirta*), saltstarr (*C. x vacillans*), vårmarihand (*Orchis mascula*), havsivaks (*Schoenoplectus maritimus*), pollisivaks (*S. tabernaemontani*), smalsøte/bittersøte (*Gentianella* sp.), krattalant (*Inula salicina*), bukkebeinurt (*Ononis arvensis*), saftmelde (*Suaeda maritima*), nakkebær (*Fragaria viridis*), fjæresaltgras (*Puccinellia maritima*), taresaltgras (*P. capillaris*), temynte (*Mentha x verticillata*), markmalurt (*Artemisia campestris*) og strandtorn (*Eryngium maritimum*) (den fredete Kostertistelen).

Det var lørdagens botanikk for mange av oss. Så kom regnet, og som det regnet! Etter hvert ble det "kaffestuga" for mange, mens andre lusket til hotellet for å få på seg noe tørt. Det var bare Kjell som kom seg rundt den planlagte kystruten. På kvelden fortalte han om marrisp (*Limonium vulgare*) og strandenger oversålet av dverggyllen (*Centaureum pulchellum*). Det var da vi feiret Lises bursdag. Andre hadde tatt en kortere ettermiddagstur og kunne fortelle om bl.a. jåblom (*Parnassia palustris*).

Søndagen var været flott igjen, og vi la opp turen ut fra Kjells rekognosering dagen før. Mange syklet, mens noen gikk. Det ble omtrent likt tidsmessig på den lille øya med begrenset veinett. For oss alle var det deilig å slippe biltrafikk.

Så ble artslisten utvidet: Blålusern (*Medicago sativa*), nonsblom (*Anagallis arvensis*), tiggersoleie (*Ranunculus sceleratus*), kammarimjelle (*Melampyrum cristatum*), stivgaukesyre (*Oxalis fontana*), marrisp (og den var ikke lett å oppdage, med akkurat samme farge som strandastersen, og ikke var det mye heller), dverggyllen (store mengder på strandengene, blandet med tusengyllen), lintorskemunn (*Linaria vulgaris*), vasslirekne (*Persicaria amphibia*), hvit stemorsblomst (*Viola tricolor*), krypmure (*Potentilla reptans*) og åkerdylle (*Sonchus arvensis*).

Innmellom botanikken ble det tid til et bad i det oppfriskende vannet, mens selene i kolonien utenfor holdt et våkende øye med oss får vi tro. Det var så vidt vi skimtet noen i kikkerten. Snudd inn mot øya kunne vi derimot tydelig se en tårnfalkfamilie på fire i flygeøvelser rundt Ramnefjell, som med sine 60 m.o.h. ruvet i landskapet.

Ut på dagen kom enda en stor opplevelse. Rundt en samling velluktende åkertistel hadde det samlet seg en stor mengde "fjårilar": Dagpåfugløye, tistel-, sitron- og neslesommerfugl, pluss den flotte admiralen. Bodil var eksperten på dette skjønne vi.

Etter intervjuer med forskjellige deltakere og noen egne observasjoner, kunne følgende etterhvert føyes til botanikklisten: Fredløs (*Lysimachia vulgaris*), liguster (*Ligustrum vulgare*), fjellmarikåpe (*Alchemilla alpina*), sandtimotei (*Phleum arenarium*), klengemaure (*Galium aparine*), krattslirekne (*Fallopia dumetorum*), paddesiv (*Juncus bufonius*), grønt hønsegras (*Persicaria lapathifolia* ssp. *pallida*), sylarve (*Sagina subulata*), veikveronika (*Veronica scutellata*), bueforglemmegei (*Myosotis laxa* ssp. *laxa*), neslesnyltråd (*Cuscuta europaea*), eseltistel (*Onopordum acanthium*), vingesøtvier (*Solanum luteum* ssp. *alatum*), kornvalmue (*Papaver rhoeas*), forvalurt (*Symphytum asperum*) og ekte malurt (*Artemisia absinthium*).

Det var botanikken, og også de mest erfarne ga uttrykk for at de var fornøyde med det botaniske utbyttet av turen. Men vi husker også andre ting. Regnskylllet som førte oss tett sammen under graner og verandatak, deilige og mer frivillige bad, en god middag, hyggelig prat i bursdagsbarnets egen leilighet og ikke minst Priscilla som modig bestemor på tandemsykkel der datterdatteren satt med styringa. Et par av oss fikk til og med en ekstra tur med Kosterbåt fra Sundet til Ekenäs.

Sopptur.

Søndag 15. september. Turleder: Esther Broch.

Referent: Esther Broch.

10 interesserte hadde møtt fram til årets tradisjonelle sopptur. Blant andre noen som hadde sett turens annonsering i avisen. Været var topp og vi kjørte nordover fra fremmøtestedet ved Lietorvet i Skien. Målet denne gangen ble åslier vest for Stulenveien litt nord for Dyrkoll. Dyrkollåsen - Askemyråsen. Dette er kalkområder, men store områder der ble snauhugget for noen tiår siden og er idag bevokst med svært tett ungranskog som slipper lite lys ned til marken som undervegetasjon kan trives i. Så undervegetasjon er mange steder praktisk talt fraværende. Men åshellingene pleier å by på godt om sopp.

Det ble matsopp som vi konsentrerte oss om og noen forskjellige ble det: En god del steinsopp (*Boletus edulis*), lys piggsopp (*Hydnum repandum*), granmatriske (*Lactarius deterrimus*), sleipsopp (*Gomphidius glutinosus*), et utvalg kremler (*Russula* sp.), ringløs fluesopp (*Amanita* sp.), smørsopp (*Suillus luteus*), rabarbrasopp (*Chroogomphus rutilus*), melsopp (*Clitopilus prunulus*) og gul korallsopp (*Ramaria flava*).

Kulturlandskapet i Telemark.

Ved Synne Blomquist.

Onsdag 25. september på Dag Bondeheim i Skien.

Referent: Bjørn Lervik.

Synne Blomquist er ansatt ved Telemarksforskning i Bø. Hun har reist rundt i Telemark i flere år og arbeidet med forskningsoppgaver vedrørende kulturlandskapet og i den siste tiden også med et prosjekt vedrørende menneskenes forhold til dette. Derfor hadde hun lagt opp sitt kåseri i to deler: Kulturlandskapet og menneskene i dette.

Kulturlandskapet.

Kåseriet var basert på en stor serie praktfulle bilder; fra landskapsoversikter og ned til detaljer. Bildene var hentet fra store deler av Telemark og fra mange landskapstyper.

Menneskenes forandring i levesett gir også dramatiske forandringer i kulturlandskapet. Utviklingen fra mindre gårdsbruk med husdyrhold og beiting mot store, produktive og lønnsomme gårdsanlegg betyr store forandringer i skog og mark.

Vi fikk blant annet se bilder fra Stråholmen som gror igjen fordi den er fraflyttet og ingen dyr beiter der lengre. Dette forhold ser vi svært mange steder i Telemark hvor smågårdene ikke gir tilstrekkelig økonomisk utkomme og derfor fraflyttes.

Synne viste også bilder fra Gjerpensdalen med de spennende områdene på østsiden, fra Lågendalen, fra Tveitangårdene i Lunde som drives på tradisjonelt vis og har frodige områder. Et bilde fra Bø viste hvordan bebyggelsen flyter utover jordbruksområdene og gir forandring i kulturlandskapet.

Det ble også vist bilder fra Seljord, Flatdal bygdetun, Morgedal, Kviteseid og Eidsborg med stavkirken og tidligere brynesteinsproduksjon. Likeledes fra Lårdals frodige områder, fra Dalen hotell, Fyresdal, Vinje, Rauland, Rjukan, Austbygda med fint anlagte gårder i en vakker bygd, Bondal og Blika med søstermarihand.

Det kan være mange forskjellige innfallsvinkler når man skal se på kulturlandskapet. Vi fikk vist mange av disse i kåseriet og dette ga oss mye til ettertanke.

Menneskene i kulturlandskapet.

Synne tok også for seg menneskene i kulturlandskapet. Det er mange ulike landskapstyper og mange ulike mennesketyper som bor der.

Mange av disse menneskene bryter med den tidligere, tradisjonelle gårdsdriften. Identitet og tilknytning forandres.

Man kan eksempelvis gruppere menneskene som er tilknyttet bygdene i disse kategoriene:

- A. Bøndene. De er fastboende jordbrukere med buskap og ernærer seg av driften.
- B. Kulturbærererne. De er opptatt av gammel bondekultur, slektsgården og livskvalitet. De ønsker å ha liv i en bygd.
- C. Moderne bygdemennesker. De er lite knyttet til gårdene, men ønsker at gårdene blir i familiene.
- D. Definerte. Gjerne pensjonister som holder gården istand og ønsker at gården blir i slekta. De er nær knyttet til eldre og har mye kjennskap til slekta.

Synne Blomquist har føretatt en lang rekke intervjuer omkring i fylket av gårdbrukere med forskjellige bakgrunner. I disse intervjuene er det framkommet de forskjellige utsagn som grunn for å bo på og drive gårdene.

Gårdbrukerne er forvalterne av landskapet. Mister vi forvalterne, vil kulturlandskapet gjennomgå dramatiske forandringer.

Aktivitetskveld på Mule Varde.

Onsdag 2. oktober.

Referent: Charlotte Bakke.

Høstens aktivitetskvelder har i år blitt en del av "de grønne foreningers" arrangementer på Mule Varde. TBF er en av disse foreningene, som kommer inn under Porsgrunn Friluft- og Miljøråd.

Vår faste aktivitetskveld fikk stor oppslutning, hele 23 stykker kom. Sopp var satt opp som tema. Nedbøren for en tid tilbake gjorde sitt til at det ble lagt fram et relativt godt utvalg av sopparter.

Esther og Anne delte sine kunnskaper om sopp med stort engasjement og vidd. Mange kom med spørsmål og innlegg og det var tydelig at dette var noe fenget.

Det ble en trivelig kveld.